Szönyi István

Róma 1982

SZŐNYI ISTVÁN

Apámmal 1937-ben.

SZŐNYI ISTVÁN

(1894-1960)

Összeállította:

T. SZŐNYI ZSUZSA

RÓMA 1982

Kiadta:

Triznya Mátyás és Zsuzsa

Via Annia Faustina 19

I-00153 ROMA

A fedőlapot tervezte:

Szokoly György

Tipografia Ugo Detti - Via G. Savonarola 1 - I-00195 Roma

« Igazi művész... mondanivalója nem programbeszéd, hanem az örök emberi igazság, s ezért marad minden koron és időn túl örök érték. »

Szőnyi István

« Az élet nem tűr halogatást, nem vár, elmúlik. Nincs módunk magunkat az időben sem előre, sem hátra helyezni, vállalni kell korunkat s helyt kell állni az eszményért, amelynek szolgálatára a tehetség kötelez. »

Szőnyi István, *Kép*, Budapest 1943,

befejező sorok.

ELŐSZÓ HELYETT

Ez a kis könyv Apám, Szőnyi István (1894-1960) *harmincöt* képét *mutatja be, amelyek férjem, Triznya Mátyás és az én gyűjteményemhez tartoznak. Legalább így szeretnénk közkinccsé tenni azokat az alkotásokat, amelyek nem láthatók sem Budapesten, sem a zebegényi Szőnyi-múzeumban, sem más képtárban.*

A bevezető tanulmányt *Genthon István írta. Eredetileg* (1957-*ben*) *a Kollányi Ágoston által rendezett portréfilmhez készült bevezetőnek. Ebben a formájában még nem látott napvilágot. Özv. Genthon Istvánné szíves engedélyével közöljük ezeket az értő, Apám művészetének lényegére rámutató sorokat.*

A képek után tizenhat olyan levelet *közlünk, amelyeket Apám hozzánk írt* 1949 *és* 1960 *között. Ezek jól rávilágítanak az ember és a művész szemléletére, műhelytitkaira, humanizmusára és életörömet sugárzó humorára is.*

Szabó Ferenccel folytatott beszélgetésünk *némileg megmagyarázza a levelek « keletkezéstörténetét » és pár adattal kiegészíti Apám eddig ismert életrajzait.*

Róma, 1981. december

T. Szőnyi Zsuzsa

SZŐNYI ISTVÁN MŰVÉSZETE

Genthon István

Szőnyi István művészete, Fenyő Iván finom elemzésekkel teli könyve óta, mely pontosan huszonhárom évvel ezelőtt (Bp. 1934) jelent meg, nem talált részletekbe menő méltatóra, ami annál érthetetlenebb, mert az első húsz év úgyszólván csak próbát és készülődést jelentett, az azóta eltelt második húsz esztendő legsajátosabb hangú, teljesen megérlelt alkotásaihoz képest. Csak a tavasz akadt méltatóra, a magvakat növelő nyár és a gyümölcshozó ősz nem találta meg krónikását.

A nagybányaiak vezéralakja, Ferenczy Károly mellett kezdte tanulmányait az első világháborút közvetlenül megelőző években. Katonai szolgálata elszólította a mester mellől, kit leszerelve már nem talált életben. Úgy tűnik, Ferenczy késői, összegező stílusa nem is hatott rá, annál inkább nagyszabású, hajlíthatatlan egyénisége, zord gondja, mely senkivel nem törődve, halálos komolysággal merült az alkotásba. A festészet küldetésébe vetett hitét, igazi humánumba ágyazottságát hirdette ez a zárkózott ember, nem annyira élőszóval, mint sokkal meggyőzőbben: műveivel. A fiatal tanítvány egyéniségét ez formálta, Szőnyi azóta sem ismeri az olcsó sikereket, a virtuóz vázlatokat, melyek mint beváltatlan váltók kerengtek a két háború közötti művészeti életünkben. Dolgozott Nagybányán is, hol a táj bizalmas költészete megejtette, legtöbbet kétségtelenül Réti Istvántól tanult, ami a technikai ismereteket illeti. Réti, e rendkívül okos, művészetelméletben kitűnően verzátus pedagógus nagyrészt az alkotást magát elhanyagolta két nagy szenvedélye, a tanítás és a töprengés kedvéért. Pregnáns, utat mutató életmű nem állott mögötte, tanítványait nem kötötte semmiféle mintakép és feszélyezettség, szabadon fejlődhettek, nem úgy, mint Vaszary János növendékei, kik csaknem valamennyien fiók-Vaszaryként kezdték s emiatt nehezen találtak önmagukra. Réti türelmes és objektív pedagógiája korszakot jelentett a főiskola történetében, megérdemelne még idejében egy tanulmányt, mert később, mint a színész alakítása, nyom nélkül foszlik szét a levegőben.

A Réti mellett készült vagy kevéssel későbbi első vásznakat nem nagyon ismerjük. A *Kettős arckép* (1917) és a *Férfi arckép* (1918) az első lépések bizonytalanságára vall. Az előbbiben, realista előadási módja ellenére olyféle érzelmesség bujkál, mely a gödöllőiektől Gulácsyig felbukkan, az utóbbin a Nyolcak félreismerhetetlen hatása érzik. Valóban, Szőnyi egyre jobban közeledett az avantguardista művészethez; nem egy grafikai lapján Uitz Béla hatása érezhető, ki fényárnyékos, monumentális szénrajzaival ekkor még távol állott az absztrakt stílustól, sőt még a Nyolcak merészségéig sem jutott el. Ezt az Uitz-hatást azonban nem lenne helyes túlbecsülni. Olajképeiben egyáltalán nem jelentkezett, rézkarcaiban pedig csak rövid ideig.

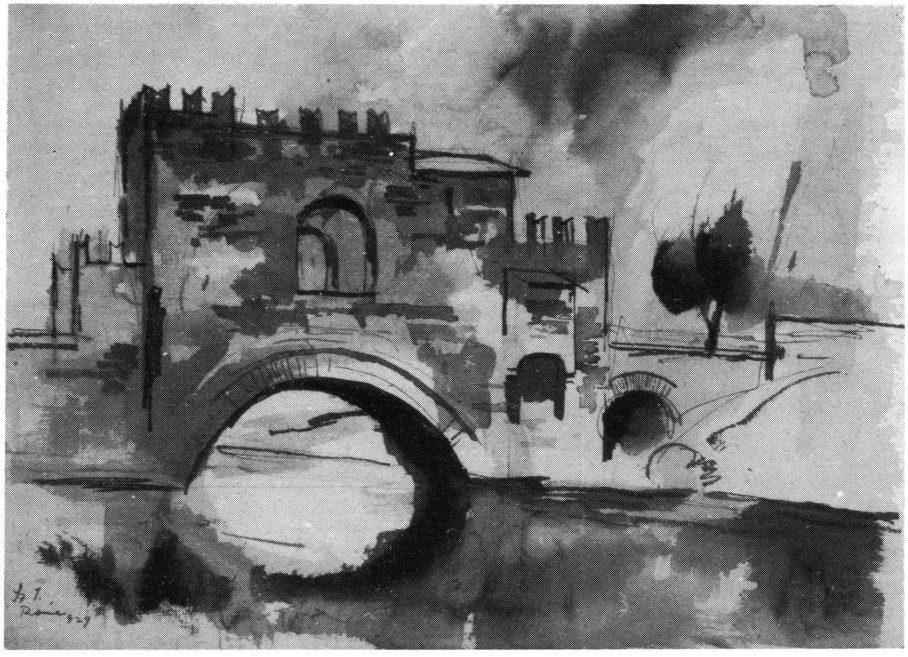

1 Róma,
Ponte Nomentana 1929.

Első gyűjteményes kiállítása 1920-ban sikert aratott, de nevét nem tette általánosan ismertté. 1921-ben festett *Önarcképe* az első mű, ami fontos állomás fejlődésében, korai stílusának erényeivel és hibáival. A bal profilt mutató, zöldes-barnás-feketés kép keményen, rajzosan, rostokra szedve szét, adja vissza a formákat. Traktálásában szinte grafikai jellegű. Ezzel kezdődött az az évekig tartó stílusperiódus, mely többnyire oldottabban, de hasonló módon jelentkezett, s mely fiatal kortársaira szinte megbabonázó erővel hatott; Aba-Novák Vilmos, Patkó Károly, Istokovits Kálmán, Korb Erzsébet és mások habozás és feltétel nélkül követték. A harmincadik életévét még be nem töltött művész egy szép napon arra ébredt, hogy szándéka ellenére iskolát teremtett.

Soká ez az iskola nem maradt együtt, mert Szőnyi nemhogy egybentartotta volna, hanem tovább ment a maga útján. A fény-árnyékos festői előadás, mely Uitz szénrajzaiban megtetszett neki, természetszerűen felhívta figyelmét ennek a stílusnak legnagyobb, titokzatos mágusára, Rembrandtra. Lehetetlen észre nem venni a *Fürdés után* (1921) és a *Betsabe* (1923) súlyos barnáiban, sötétes, de eleven térképezésében, sőt még típusaiban is a nagy holland mester hatását. Szőnyi nem idealizál, a ruhátlan női testben soha nem kereste a pikáns modellszépséget,

mely Lotz alkotásainak idevágó csoportjában oly feltünően hangsúlyos. Modelljei a nép gyermekei, erőteljes és többnyire zömök formáik paraszti, vidéki származásra vallanak; Rembrandt aktképeihez hasonlítanak abban, hogy teljesen mellőzik az érzékekre ható olcsó eszközöket s mégis az élet melegét árasztják. A *Fürdés után* szép diagonális kompozíciója, gyengédsége, nagy egyszerűsége révén e korszak kiemelkedő darabja.

Az 1924 évi gyűjteményes kiállítás meghozta a nagy sikert. Nemzedékéből Szőnyi elsőnek vált elismert, számontartott művésszé. Ebből az évből *Feleségem és én* című kompozicióját ismerjük. Ez a kettős arckép széles traktálásával is pontosan rögzíti az arcok karakterét és bizonyság arra, hogy a festő palettája színesedni kezd. Első gyöngyszeme annak a hosszú nyaklánccnak, melyet családjával, gyermekeinek mindennapi életével foglalkozó képeiből lehet felfűzni. Szőnyi tárgyválasztása — ha már itt tartunk — eddigi egész munkásságában három nagy szektorra tagozódik: a családra, a magyar népre és a magyar földre. Ez a három tárgy váltogatja egymást, egymástól ihletve, a későbbi az előbbiből gazdagodva, egyre magasabb esztétikai szintre lépve.

2 Róma, Via Ostiense. 1959.

3. Római ciprusok. 1959.

Nyarait, később valamennyi erre fordítható idejét Zebegényben töltötte, a Duna talán legszebb kanyarulatában fekvő festői, hegykoszorús faluban. Ha előbb a Belvárosi Szabad Iskolában, később saját műtermében, végül a Képzőművészeti Főiskola tanárjává kinevezve a tanítás és korrigálás, melyre mindig sokat adott s aminek egy sor kitűnő fiatal festő útnak indítását köszönhetjük, nem kötötte volna a fővároshoz, nyilván még ennyi időt sem töltött volna abban. Szép szál alakját, kissé oldalt hajtott fejét nem lehet megjeleníteni a képzeletben anélkül, hogy az ember a zebegényi Dunakanyar hol kéken, hol szürkén csillogó vizét, pirosan integető háztetőit, virágbaborult fáit ne látná mögötte. Összeforrott vele, mint Egry József a Badacsony szőlőillatú lankásaival s ahogy nem véletlen, hogy a Taorminában üdülő Egry ott készült képén a Balatonra döbbenünk rá, Szőnyinek az Aventinusról festett kerítéses utcarészlete zebegényi emlékekkel teli.

Szőnyi pályája kezdetétől nagy elmélyüléssel foglalkozott a rézkarcolással s ennek hatása maradandóvá is vált, az ő kezdeményzésének köszönhető (előtte Olgyay Viktor pedáns és száraz lapjai nem arattak sikert, vele egyidőben Rudnay Gyula szállt síkra, szép sorozattal e műfajért,

sajnos azonban csak rövid ideig), hogy ma népes és kvalitásos rézkarcoló-gárdánk van. Ami a tematikát illeti, nem kell mondani, grafikájában is ugyanaz, mint vásznain; azt se lehet ráfogni, hogy szükségképpen intimebb, mert oly monumentális lapok akadnak köztük, mint a *Behavazott falu* (1928) rálátásos, de szemhatárig terjedő perspektívájával. A tér realista művészete, a mélység érzékeltetése jellemzi ezeket, s cseppet sem feltűnő, hogy egy beszélgetés kapcsán, mely Dürer és Rembrandt grafikáját mérte egymáshoz, Szőnyi, amily elragadtatva méltányolta az utóbbi rajzát, annyira idegenkedett az előbbitől.

A következő években nagyméretű, sokalakos kompozíciók is tarkították a sort, mint a *Gyümölcsszedők* (1928) vagy az *Átkelés a Dunán* (1928). Ezek előkészítik a korszak főműveit, a *Zebegényi temetés*-t (1928) vagy a *Zebegényi est*-et (1928). Az előbbi a feketébe öltözött falusiak menetét mutatja a vállakra emelt, feketén imbolygó koporsóval, a havas, barátságtalan tájban, melynek ijesztő ellentétét kékeszöld árnyékok enyhítik, azok is csak kelletlenül. Az élesen kirajzolódó tömegek, a cseppet sem idealizált vaskos figurák, mint már nem egyszer megírták, Brueghel művészetére emlékeztetnek, főképp a bécsi képtárban függő *Téli tájára*. Ez a kapcsolat azonban egyetlen, egyszeri és külsőséges, sokban a motívum természetétől is függ, a kép ter-

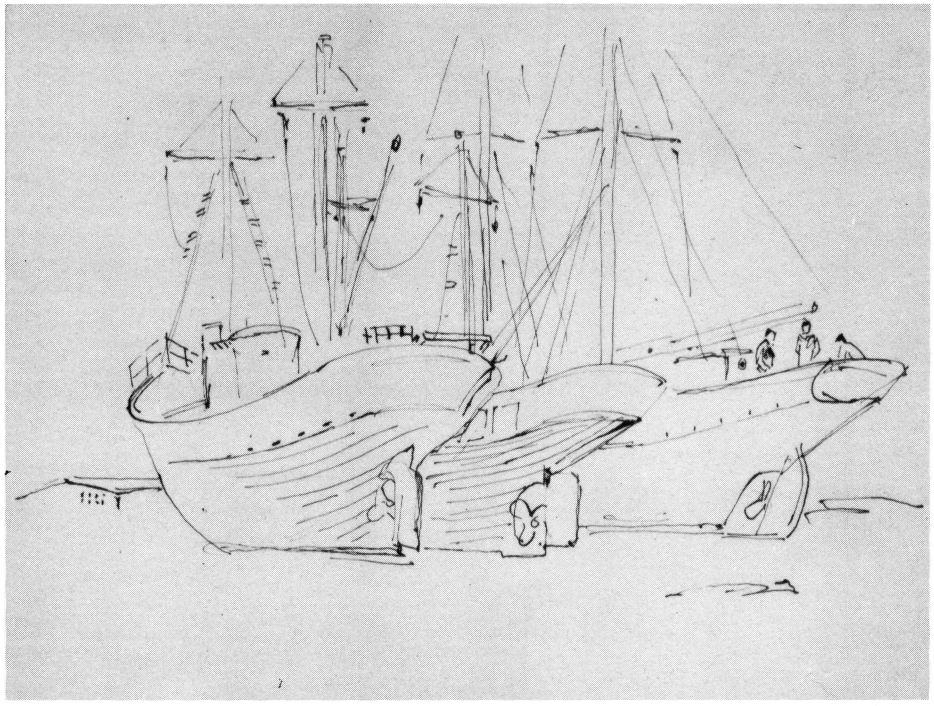

4. Fiumicino,
a száraz-dokk. 1960.

mészetesen illeszkedik bele Szőnyi termésébe. A *Zebegényi est* mély zöld tónusában a parasztság munka utáni csendes tereferéje, gyermek-babusgatása a « Családi kör » halk gordonkahangját idézi emlékezetbe.

Ebben a művészetben a római tartózkodás intermezzója (1929-ben) semmi változást nem jelentett, csak később és igen közvetett módon. Római társai közül Patkó Károly kisérletezni kezdett az újabb olaszoknál is divatos tempera-technikával, amire Aba-Novák Vilmos hamarosan felfigyelt, elsajátította, a virtuozitásig fejlesztette, sőt e technika végül ellenállhatatlan erővel sodorta új stílusa felé. Szőnyi később kezdett temperával foglalkozni, de lehet, hogy az első impulzusokat Rómában kapta.

Hazatérve a fejlődés egy újabb, előkészítő jellegű állomása következett. Az *Asszonyok a vízparton* (1929) vagy a *Falusiak* (1932) monumentális kompoziciók nyugodt és széles ritmusában, vásznon való keletkezésük ellenére méltók a legősibb hagyományhoz, a freskófestéshez. Szélesen, pasztózusan festett alakok és csoportok, melyek a jövő felé mutatnak. A sor végén az *Eladó borju* (1933) áll, Szőnyi munkásságának legpregnánsabb átmeneti műve, hol az előbbi vásznakra jellemző nagyszabású és nyugodt formák átforrósodnak, fellelkesednek, mert a szín varázsa, az új kolorizmus új értelmet, új reális létet ad nekik.

Nem mintha az eddigi vásznak a sötét galériatónus jegyében születtek volna; láttuk, hogy erről nincs szó. Az *Eladó borju* egy oly sorozatot indít útjára, melyben a szín és forma egymástól elválaszthatatlan s e képtől kezdve *a szín teszi a lényegesebb elemet.* A mesterségbeli tudásnak, a művészségnek azon az ormán, hová Szőnyi már ekkor eljutott, nincsenek technikai akadályok. A forma immár nem okoz gondot a kivitelben, magától értetődően ömlik a képfelületre s e vesződség nélküli alkotási mód egy csomó energiát szabadít fel, mely ebben az esetben a színek váltogatásában, fontosságuk növekedésében tevékenykedik tovább. Láttam egy nem is kisméretű művét — téli havas tájat ábrázolt — melyet egyetlen délután festett.

Ennek az új, színekben bővült előadási módnak első főműve az *Este* (1934). A kompozíció hibátlan ritmusú. Aránylag kevés szín éled meg rajta, de az aztán eleven, az okker, lila és barna. Az anyaság, a fáradt esti merengés, a falusi élet háziállatokkal való szoros kapcsolata szomorkás költői hangon nyilatkozik meg. A szín hangulatképző szerepet kap. A forma, a szín és a hangulat megfoghatatlanul sajátos egységbe forrt össze.

Ettől kezdve nem lehet mást tenni, mint feltétel nélkül elfogadni a művész kalauzolását. *Tu Duca, tu Signore e tu Maestro*! — mondotta Dante Vergilius láttán. Egy olyan világba érkezünk, mely a miénkből egy varázslat révén csak a harmonikusat, csak a szépet mutatja, mégis az igazság tükréből vetítve. Eső közeledik a nagy folyó felett (*Szürke a Duna*, 1935), két falusi ballag el a földszintes ház előtt (*Hazafelé*, 1938), a lucskos kövezeten három esernyős lány és egy rosszkedvű férfi siet dolgára (*Esernyők*, 1939), rásüt a nap a kert sarkára (*Kerti*

pad, 1943), egy nő térdel mezítlábas gyermeke mellett (*Anya kislányával*, 1944), két ökör lódul neki az ekét huzni (*Szántás*, 1954). Mit mond mindez? Semmit, de legalább ne is iparkodjunk gyarló eszközökkel, szavak mankóján bicegve utolérni azt a megfoghatatlan varázst, amely belőlük árad. Történetesen oly hat mű bukkant fel a boldog emlékező képzeletében, melynek a magyar festészet történetében mindig szerepe kell, hogy legyen.

Velük kapcsolatban csak a képszerkesztésről s a színek ettől elválaszthatatlan egyensúlyáról néhány szót. A rálátásos kompozíció (*Szürke a Duna*, *Esernyők*, *Kerti pad*, *Szántás*) igen hangsúlyos szerepet kap. Leghangsúlyosabb a szinte boszorkányos *Esernyők*ön, hol mintha emeleti ablakból hajolnánk rá az ernyők fekete gombáira. A *Szürke a Duná*-val együtt ez a kép is aránylag színtelen, ott a közelgő vihar borulata az ok, itt az esős táj vigasztalan színtelenségén túl az ernyők sötét foltja, melyet bárminő színesség lukakként égetett volna bele a képbe. A virtuózoknak, közönség-hökkentőknek való téma magától értetődő egyszerűséggel, ritka mértéktartással válik kompozícióvá. Kevés oly egyedülálló alkotása van a magyar festészetnek, mint a *Kerti pad*, a realizmusnak azon a fokán, mely szinte ellentétével, a látomással fog kezet. A kert sarkában, lombos fákkal körülvéve fehér pad áll a napsütésben. Olyan mint a többi padtársa, a művész nem vette körül szörnyetegekkel és démonokkal, nem óhajt versenyezni Hieronymus Bosch lázálmaival. Ennek a padnak fontossága mégis ijesztően megnövekedett. Több mint főszereplő, egyedül ő van jelen. Nagyon jelentékeny adalék a realizmus problematikájához és mutatja, hogy annak törvényszerűségein belül mily lehetőségek várnak kiaknázásra.

A napjainkhoz közeledő termésből hármat nem lehet említés nélkül hagyni. Az első a *Kék Duna* (1950), ismét a kanyar rálátásos képével, melyen a nagy azúrszínű víztükör lassú és megszakítatlan hömpölygésével szinte tudomást sem vesz a földbe gabonamagvakat hintő, falakat húzó, piros cserepek sorát rakosgató emberi munkáról, még magáról az ember jelenlétéről sem. A másik a *Zebegény* (nyilván nem sokkal előbb vagy utóbb festette) a szürkéskéken csillogó vízzel, két partján az élet tarka színfoltjaival, legnagyobb remekléseinek egyike, melyen tisztán érezni a képet életre hívó gusztust és örömet. A sor végén a *Szántás* (1954) áll, a tavasz nedvekkel teli, jószagú levegőjével, a kenyeret adó koratavaszi munka madárfüttyös, vidám ritmusával, jobbra a nagy, még kopasz, ezüstszínű fával, melynek gyökereiben már zsendül az élet, de a törzs öreg és meggondolt, nem ül fel az első, még bágyadt napsugaraknak. Ez a három vászon, Szőnyi újabb termésének lényegét jelenti, a hegyre felfelé vezető út messzi tájakra nyíló pihenőit, mely úton « csak tiszta forrásból » ivott, mint Bartók kórusa zengi.

GENTHON ISTVÁN
(1957)

SZŐNYI ISTVÁN FONTOSABB ÉLETRAJZI ADATAI

1894. január 17-én született, Újpesten.

1913. Reáliskolai érettségi. Képzőművészeti Főiskola I. évf. Ferenczy Károlynál.

1914. Nyár Nagybányán. Októberben a katonai szolgálat megkezdése.

1915. Nagybányán, mint szabadságos katona.

1919. Leszerel, főhadnagyi rangban. Főiskolai tanulmányok folytatása, Réti István osztályán.

1920. A Szinyei Társaság 10.000 Koronás jutalma.

1921. Első kiállítása (Ernst Múzeum. Katalógus: XVII. Lázár Béla előszavával.) Két képét megveszi az állam. Bécsi tanulmányút.

1922. A Szinyei Társaság tagjai közé választja.

1923. Németországi tanulmányút (Berlin, Lipcse, Braunschweig, Kassel, Drezda, Nürnberg, Rothenburg, München).

1924. Második kiállítása (Ernst Múzeum. Katalógus: LXV. Lázár Béla előszavával).
Házasság Bartóky Melindával.
Kiköltözés Zebegénybe.
Olasz tanulmányút (3-4 hét) Firenze, Orvieto, Siena, Perugia, Róma, Velence.
Részt vesz a zürichi magyar grafikai kiállításon.
Zsuzsa lánya születése.

1925. Magániskolai tanítás (Belvárosi Szabadiskola).

1926. Ifjúsági Nagydíj a Műcsarnokban rendezett Akt Kiállításon. (A képét megveszi az állam).
KUT Kiállítás, Nemzeti Szalon.
Péter fia születése.

1926-28. Részvétel az amerikai grafikai vándor-kiállításon.
Szinyei, KUT (Ernst) kiállítás.

1927. Elnyeri Budapest Székesfőváros « Ferenc József » festészeti díját.
Firenzei nemzetközi grafikai kiállítás.
Tavaszi Tárlat (Műcsarnok).

1928. Stockholmi és tokiói magyar grafikai kiállítás.

1929. Harmadik kiállítása (Ernst Múzeum. Katalógus: CI. Lázár Béla előszavával).
Genovai kiállítás, bronzérem.
Barcelonai kiállítás, ezüstérem.
Philadelphiai kiállítás, grafikákkal.
Állami ösztöndij: Róma, Collegium Hungaricum; családja is vele van. Rövid pár hónap után hazautaznak.

1930. Beköltözés Budapestre a Baross utcába. Saját magániskolájában tanít.
Ferenc József-díj.

1931. Képzőművészeti Társulat, Barta Károly ifjúsági díja.

1932. Olaszországi kiállítások Iványi-Grünwald Bélával és Aba Novák Vilmossal.
Tamás Galéria-i kiállítás.

1933. Műcsarnok, Nemzeti Kiállítás. Állami kis aranyérem.

1934. Az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács tagja.

1935. Szépművészeti Kiállítás, Farkas Zoltán méltatása.

1936. Bécsi nemzetközi kiállítás, aranyérem.
Képzőművészeti Főiskolán helyettesítéssel megbízott tanár.

1937. Párizsi tanulmányút — két hét a világkiállításon.
A Rajztanár Vizsgáló Bizottság tagja.
Májusban a Fränkel Szalonban grafikai kiállítása.
Októberben Fränkel Szalon: Gyűjteményes kiállítása.

1938. A Képzőművészeti Főiskola rendes tanárává nevezik ki.
A Collegium Hungaricum Szövetség elnöke.
Megnyeri a Szent István-emlékév 3.000 P.-ős legkiválóbb festő díját.

1939. Állami Nagy Aranyérem.
Az Akadémia Képz. Bizottságának tagja.
Kassai Nemzeti Kiállítás, Állami Nagy Aranyérem.

1940. Milano, Bronzérem.

1941. Az Ösztöndíj Tanács kinevezett tagja.
Corvin Koszorú.

1942. Győr-Nádorvárosi plébánia-templom freskója.

1944. Zsuzsa lánya férjhez megy Triznya Mátyáshoz.

1945. A Baross utcai lakást és műtermet lebombázták.
Péter fia halála.
Az ostrom után tagja a Magyar Művészeti Tanácsnak.
Nemzetgyűlési Képviselő (meghívás alapján).

1946. Szabadság Érem, bronz fokozat.

1947. Magyar Szabadság Érdemrend, bronz fokozat.

1949. Kossuth-díj, ezüst.

1952. Érdemes Művész.

1953. Gouache kiállítása a Fényes Adolf-teremben.

1954. 60. születésnapjára az Ernst Múzeum gyűjteményes kiállítást rendez.
Munka Érdemrend.

1955. Kiváló Művész.

1957. Panneau a Csepeli Pósta épületében.
Dokument-filmet készítettek róla.
Ősszel Zsuzsáéknál Rómában (2 hónap).

1958. Visszavonul Zebegénybe.

1959. novemberétől

1960. februárjáig feleségével Zsuzsáéknál van Rómában.

1960. aug. 30-án hal meg Zebegényben.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Róma, Ponte Nomentana. 1929. Tus, papír. 251 × 351 mm.
2. Róma, Via Ostiense. 1959. Tus, papír. 238 × 320 mm.
3. Római ciprusok. 1959. Tus, papír. 238 × 320 mm.
4. Fiumicino, a száraz-dokk. 1960. Tus, papír. 238 × 320 mm.
5. Zsuzsa korsóval. 1928. Olaj, vászon. 72 × 60 cm.

6. Halászok. 1930 (?). Olaj, fa. 51 × 58,5 cm.
7. Hárman. 1942. Tempera, vászon. 20 × 30 cm.
8. Zsuzsa és Matyi. 1944. Olaj, vászon. 100 × 70 cm.
9. József és testvérei. (Vázlat.) Tempera, vászon. 20 × 35 cm.
10. Kecske-legeltetés. (Vázlat.) Tempera, fa. 14,5 × 25 cm.
11. Szekér tehenekkel. Tempera, vászon. 60 × 90 cm.
12. Vetkőző nő. Tempera, vászon. 50 × 70 cm.
13. Női akt, ágy előtt. Tempera, vászon. 80 × 100 cm.
14. Lóháton. (Vázlat.) Tempera, vászon. 50 × 40 cm.
15. Tükör előtt. Tempera, vászon. 40 × 50 cm.
16. Öreg halász. Tempera, vászon. 70 × 100 cm.
17. Zebegényi tájkép. Tempera, vászon. 50 × 70 cm.
18. Kék szobában. 1960. Tempera, vászon. 70 × 100 cm.
19. Esti vonat. 1960. Tempera, vászon. 70 × 100 cm.

20. Lovaskocsi. Akvarell, papír. 200 × 342 mm.
21. Diófák alatt. Gouache, papír. 212 × 340 mm.
22. Esti kert. Akvarell, papír. 210 × 340 mm.
23. Holdfényes este. Akvarell, papír. 340 × 208 mm.
24. « Téli tüzelőnk elenyésző, csekély része » (Sajátkezű megjegyzés a kép hátán) Akvarell, papír. 193 × 338 mm.

25. Tehén borjúval. Akvarell, papír. 210 × 340 mm.
26. Csendélet zöld almákkal. Gouache, papír. 210 × 340 mm.
27. Korsó. Gouache, papír. 210 × 350 mm.
28. Zebegény ősszel. Gouache, papír. 210 × 338 mm.
29. Zebegényi kerti pad. 1943. Gouache, papír. 210 × 327 mm.
30. Bartóky nagymama. 1944. Gouache, papír. 250 × 350 mm.
31. Fiumicino, a világítótorony. 1959. Gouache, papír. 238 × 319 mm.
32. Fiumicino, a kikötőben. 1959. Gouache, papír. 240 × 320 mm.
33. Grottaferrata, a kolostor. 1959. Gouache,papír. 240 × 320 mm.
34. Civitavecchia. 1960. Gouache, papír. 238 × 318 mm.
35. Soratte hegye. 1960. Gouache, papír. 238 × 318 mm.

5. Zsuzsa korsóval. 1928.

6. Halászok. 1930 (?).

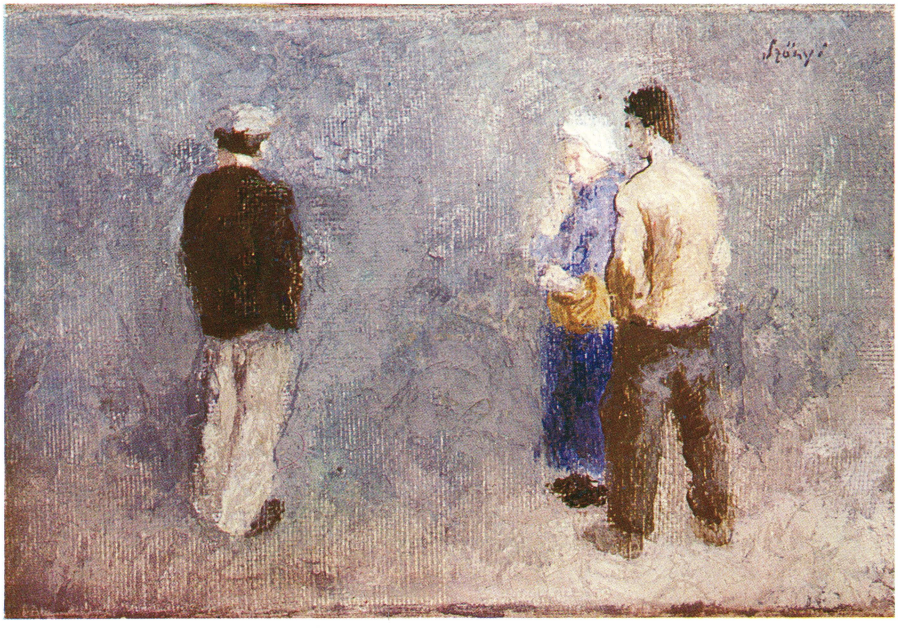

7. Hárman. 1942.

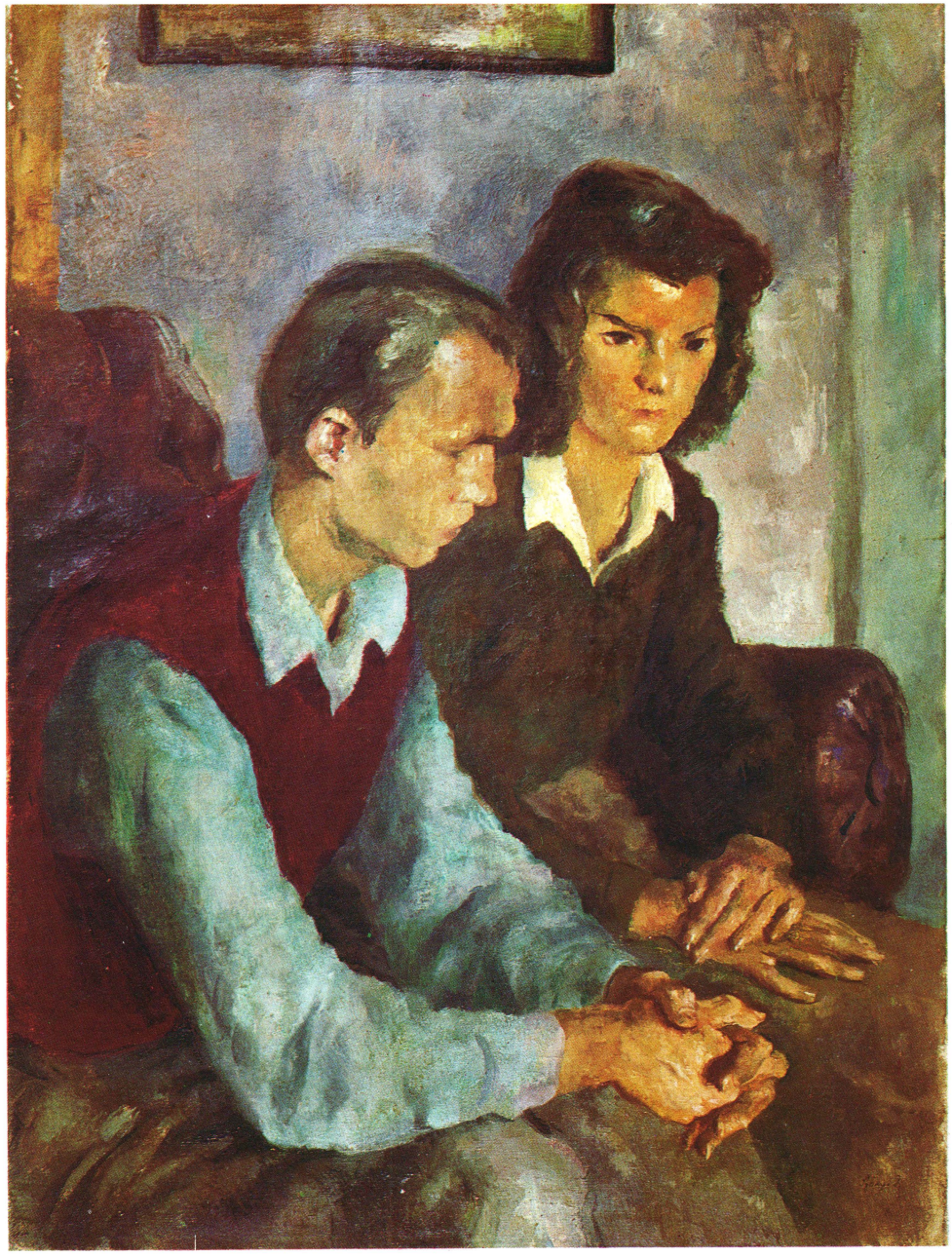

8. Zsuzsa és Matyi. 1944.

9. József és testvérei. (Vázlat.)

10. Kecske-legeltetés. (Vázlat.)

11. Szekér tehenekkel.

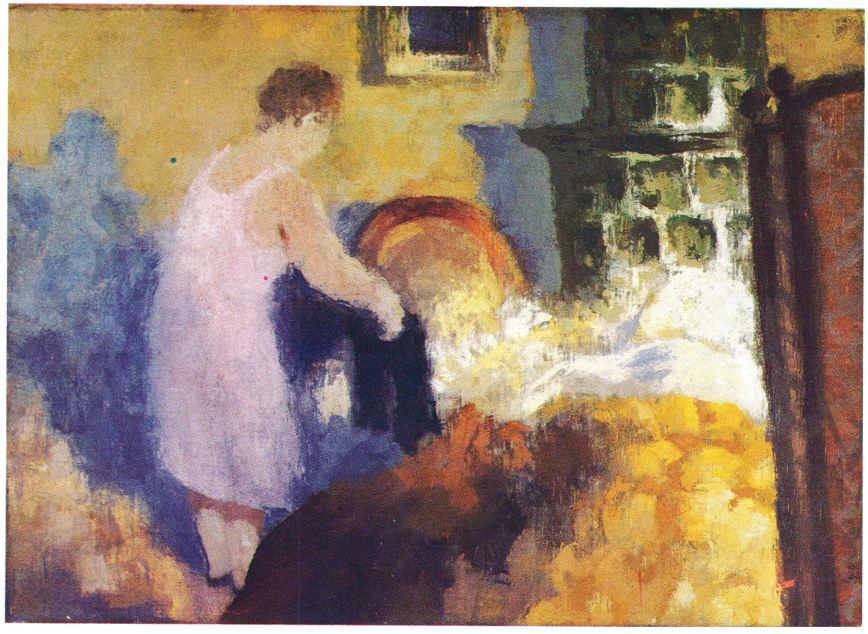

12. Vetkőző nő.

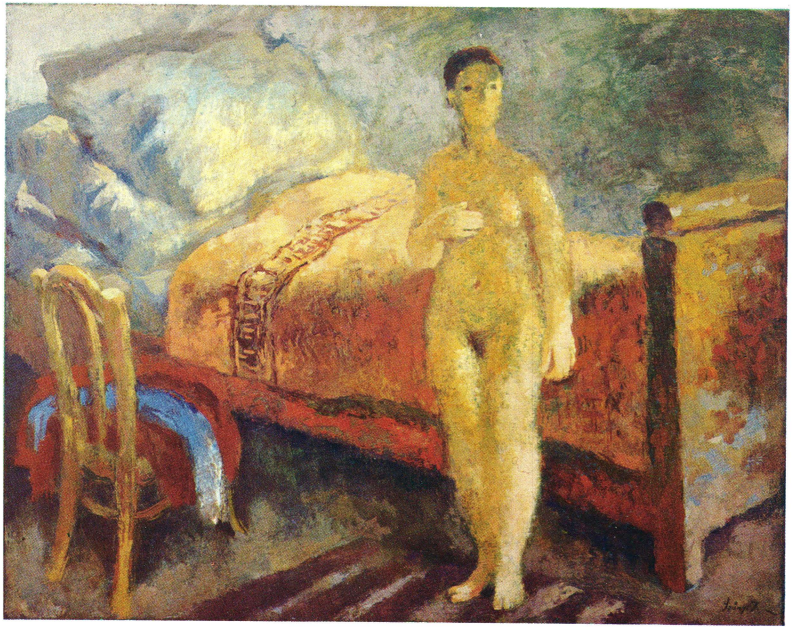

13. Női akt, ágy előtt.

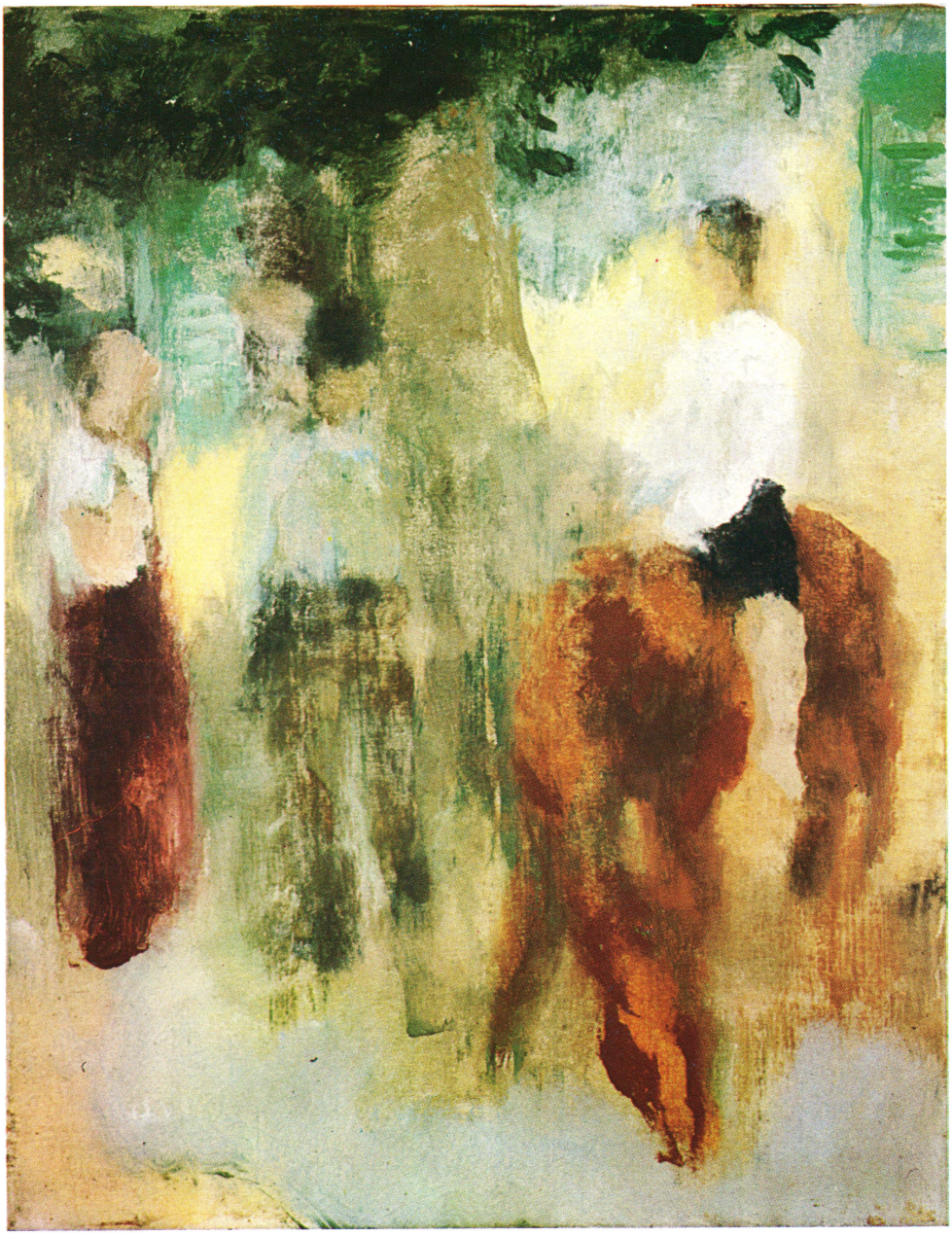

14. Lóháton. (Vázlat.)

15. Tükör előtt.

16. Öreg halász.

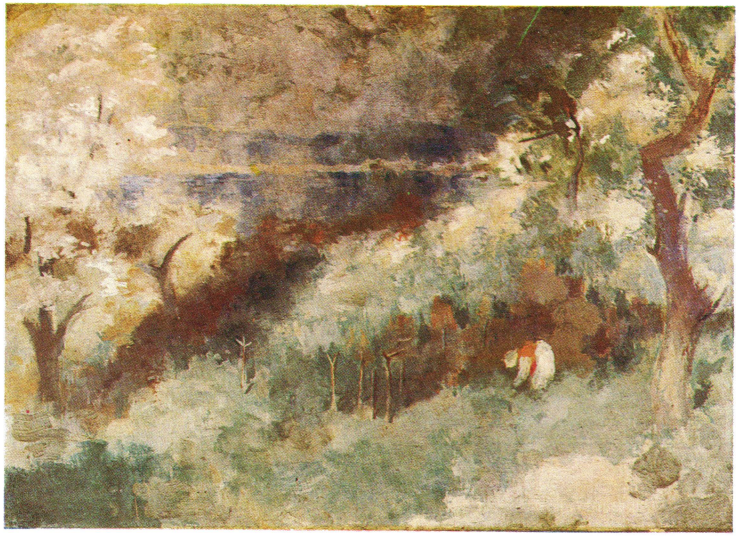

17. Zebegényi tájkép.

18. Kék szobában. 1960.

19. Esti vonat. 1960.

20. Lovaskocsi.

21. Diófák alatt.

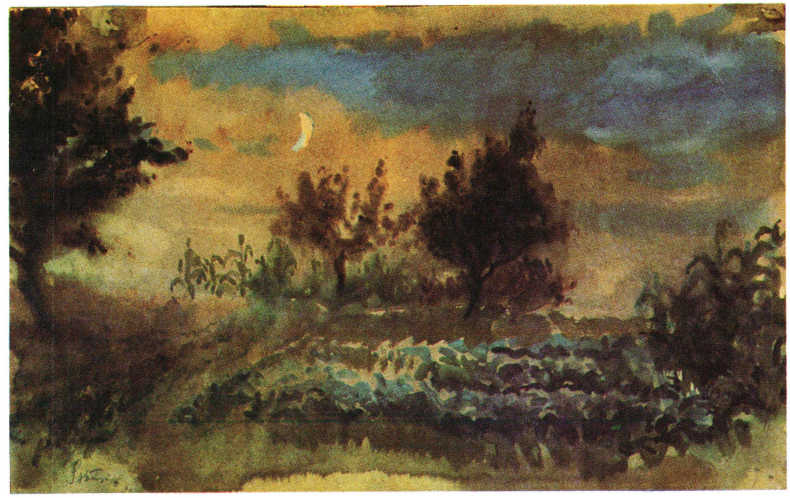

22. Esti kert.

23. Holdfényes este.

24. « Téli tüzelőnk elenyésző, csekély része »

25. Tehén borjúval.

26.
Csendélet zöld almákkal.

27. Korsó.

28. Zebegény ősszel.

29. Zebegényi kerti pad. 1943.

30. Bartóky nagymama. 1944.

31. Fiumicino, a világítótorony. 1959.

32. Fiumicino, a kikötőben. 1959.

33. Grottaferrata, a kolostor. 1959.

34. Civitavecchia. 1960.

35. Soratte hegye. 1960.

SZŐNYI ISTVÁN

levelei lányához és vejéhez

1.

Zebegény, 1949. május 28

Nagy örömmel értesültem leveletekből a kitűnő eredményekről. Ha a rajz ilyen simán és zökkenő nélkül sikeredett, annál nagyobb remény van a festés tökéletes megoldására. Hiszen Matyi festeni sokkal többet festett, mint amennyit rajzzal foglalkozott. Most még csak annyit a kockázásról, hogy ha egy kockába két-három figura beleesik, segítségül *azt* a kockát még fel lehet osztani kisebb kockákra, ha nem túl apró a vázlat. Múltkori levelemben azt elfelejtettem megírni, hogy a nagy kockázást, nagy felületen, hogyan csináljuk. Ehhez két ember kell. A megfelelő hosszúságú madzaggal, amely legalább olyan hosszú, mint a bekockázandó felület, csináljuk. Az egész madzagot bólussal (megfelel Terra di Pozzuoli, vagy angol vörös is), bekenjük, illetve belemártogatjuk a madzagot a porfestékbe, úgy hogy minden részét átjárja. Utána a megfelelő kijelölt pontra az egyik ember az egyik végét a madzagnak rászoritja, a másik a felület másik végén a szembenlévő kijelölt pontra erősen kihúzva odaszoritja és ha van egy harmadik ember, az a kihúzott madzagot körülbelül a középen mint az íjat, elhúzza és odapöccinti a felületre, elengedésével. Ha ilyen harmadik segítség nincs, amennyire lehet, benyul a második ember és ezt a pöccintést az csinálja meg. Hacsak egymaga van az ember, akkor az első embert pótolni lehet egy szeggel. Lehet ezt megnedvesitett madzaggal is csinálni, úgy sokkal kiadósabb, mert nem kell minden vonal után bemaszatolni a madzagot, viszont ezt nem lehet úgy letörölni, ha már elvégezte a feladatát, mintha csak száraz porfestékkel csinálná az ember.

A festésnél a felvilágosodás váratlan meglepetését úgy lehet elkerülni, hogy az ember állandóan nedvesen tartja az egész befestett területet s így a már felfestett ugyanannyi fokkal mélyebb tónusú, mint a frissen odatett. Ezt a nedvességet úgy lehet elérni, hogy az ember állandóan egy fixircsővel megpermetezi a felületet, és így nem hagyja kiszáradni azokat a részeket sem, ahol már nem fest. Ha nincs ottan úgynevezett revolver, talán tudtok ott kapni flytox rovarirtóhoz való kis kézi permetezőt, ami erre nagyon megfelel. Ennek a használatát ott ajánlom a leginkább, ahol egy már meglévő megszáradt felületen egy kis részt kell igazítani. Mielőtt az ember hozzányúlna, a javítandó rész környékét bepermetezi és akkor az az egész rész nedves lévén, tónusban lemélyül, és akkor a feltett friss javítást ehhez a tónusértékhez lehet hozzáigazítani.

Utána együtt világosodnak fel és nem érik az embert kellemetlen meglepetések. Na pá, pá, éljen a Haza! Csókol mindkettőtöket Apu.

2.

Zebegény, 1949. szeptember 5

Kedves Fixi és Faxi!

Tekintve, hogy némileg elültek a viharok és nyugodtabb széljárás mellett vitorláztok, aktuálisnak tartom, mint gondos atya, a jövővel is foglalkozni. Az « óvatos duhaj » előre néz és látja már, mint forgatják a « nagy » filmet Fixi-Faxiék. Tehát: találkoztam honunk nagy filmesével, Gertler Viktorral, kivel együtt vagyok a Művészeti Tanács nevezetű örök agóniában szenvedő testületben. Megkérdeztem tőle, hogy ismeri-e Balázs Béla filmkönyveit, mikről egyet s mást már hallottam. A legnagyobb elragadtatás hangján nyiladozott róluk, mondván, hogy az egész film irodalomban az egyetlen hasznavehető és komoly szakkönyv Balázsé. Nem tudom, érdekelne-e benneteket, azt sem tudom, ha érdekelne, ki tudjuk-e küldeni, de mindenesetre írjátok meg, hogy utánanézzünk-e. (...)

Már régen készültem megírni egy mulatságosabb művészeti vonatkozású dolgot. Pár hónapja, hogy Stróbl Zsiga 65 születésnapját ünnepeltük a Fészekben. Tekintettel arra, hogy akkor a műteremben dolgoztam Pesten, elmentem én is. Többek között Szép Ernő is felköszöntötte Zsigát. Beszédjének egy része nekem nagyon tetszett, ezt megpróbálom leírni. A dolog úgy kezdődött, hogy a Japán-beli társaság legkonszolidáltabb tagja Zsiga volt. Mindig keresett, volt pénze, műterme, rendes lakása. Pólya Tibinek pedig sosem volt egy vasa sem és lakása sem. Többször elment Zsigához, ki azután egy kanapét adott neki hálóhelyül. De Tibi egész nap azon hentergett, Zsigához pedig jöttek a komoly polgári elemek portréhoz ülni, de Tibi semmi szín alatt se volt hajlandó, se fenyegetésre, se könyörgésre odébbállni. Így azután Zsigának annak rendje és módja szerint meg kellett egyeznie Pólya Tibivel pénzben, hogy kellő időben eltűnjön és így Zsiga fogadni tudja illusztris vendégeit. Egy alkalommal azonban Zsiga vidéken volt és Tibi hiába kereste. Ő azonban nem jött zavarba, volt neki egy másik háló-lehetősége is. Szép Ernő a Margit-szigeten lakott, két szobában. Tibi fogta magát és elment abba a kávéházba, amelyikben Szép Ernő állandóan tanyázott, irta a cikkeit és főleg kártyázott. Akkornap is kártyázott; Tibi szépen megvárta, mig éjfél felé a kártyaparti befejeződött és Szép Ernő busás nyereséggel kelt fel az asztaltól. Hatvan koronát nyert. Úgy egy óra felé mentek gyalogosan a Szigetre (ez a gyaloglás volt Szép Ernő egészségügyi sétája), s ahogy andalognak szépen a hídon, Szép Ernő egy kukliprédikációt tart Pólya Tibinek és szidja veszettül, hogy milyen egy lusta

disznó, nem dolgozik semmit; vegyen példát őróla, mármint Szép Ernőről, az igaz, hogy ő sem dolgozik, de ő legalább kártyázik és ezzel megkeresi napi kenyerét. Azt ajánlja Tibinek, hogy holnaptól fogva kezdjen új életet. Az új élet elkezdéséhez forgótőkének ad neki a mai nap nyereségéből tíz koronát, ha Tibi megígéri a javulást. Tibi mindent megígért, már tervezik, hogy holnap mindjárt rajzol a Borsszem Jankónak és a Fidibusznak egy-egy rajzot, ott úgyis alig várják, hogy kapjanak tőle valamit. Tervezgetés közben lassan hazaérnek, és Szép Ernő mondja Tibinek, hogy van neki egy üveg csodálatos francia pálinkája, mit csak drága pénzen a Gerbeaud-nál lehet kapni, de ő bizony nem sajnálja, mert ezt az ünnepélyes pillanatot koccintással kell megpecsételni. Egy-egy pohár pálinkát spendiroz, mert a Gerbeaud-nál 1 korona egy pohár ilyen pálinka. Ez meg is történik s utána lefekszenek, hogy másnap megkezdje Tibi az új életet. Szép Ernő átmegy a hálószobájába, Tibi pedig lefekszik a kanapéra. Szép Ernő nem tud elaludni. Egy jó idő mulva hallja, hogy Tibi halkan átszól: Ernő! — Ő nem válaszol, tetteti, mintha aludna. Utána Tibi hangosabban újból kezdi: Ernő! — Szép Ernő most sem válaszol. Erre hallja, hogy Tibi szép csendesen felkel a kanapéról, mezitláb odasettenkedik az asztalhoz. Szép Ernő a nagy csendben hallja, glu-glu, önti Tibi a pálinkát a kupicába és iszik. Erre Szép Ernő elkezd kiabálni, hogy « mégiscsak szemtelenség, te pernahajder, hogy megiszod a pálinkámat, de nem baj, majd holnap reggel a beigért tizesből levonok egy koronát és csak kilencet kapsz ». A glu-glu és a többi megismétlődik többször, hasonló körülmények között, ami mindig egy újabb korona levonását eredményezi. Már hajnalodik, amikor öt koronánál tartanak és Szép Ernő szidja Tibit, mint a bokrot. Erre Tibi megjelenik a hálószoba ajtajában a pálinkásüveggel és két kupicával. Azt mondja, fene egye az új életet, van még öt koronám. Legyél a vendégem. S leül Szép Ernő ágya szélére s mindketten isznak. Ez a története annak, miért nem sikerült Pólya Tibinek új életet kezdeni.

Nekem nagyon tetszik ez a história, de nem tudom, Zsiga mit szólt hozzá, mivel róla alig van benne szó.

Pá, pá, sokszor csókol benneteket

Apu

3.

Zebegény, 1949. szeptember 22

Kedves Fixi-Faxi kollegák, tegnap találkoztam az ausztrállal! Erről hamar be kell számolnom, mert eleven ausztráliaival nem volt módomban még eddig beszélni. Ez úgy történt, hogy be kellett mennem Fejbólintó Jánosként a felvételi vizsgák eredményét tudomásul venni, tekintve, hogy sajnos megkezdődik nemsokára az iskola. Ott kaptam meg a hírt, miről eddig még nem tudtam, hogy itt van egy ausztráliai festő s hogy velem akar találkozni. Mondtam, hogy nekem megy a vonatom, de azt mondták, hogy legfeljebb egy vonattal később megyek. Láttam, hogy ellentmondásnak semmi értelme sincs. Megadtam tehát magam s elkészültem a legrosszabbra, gondolva, ha mégsem lesz olyan rettenetes a dolog, jobb kellemesen csalódni, mint megfordítva. Konferenciánk fél ötig tartott, hamar erősítésként még megittam egy dupla feketét, mert öt órára volt jelezve az ausztráliai látogatása a rektori hivatalba. Négyen vártuk remegve őt, kik közül Ti csak Berény Róbertet ismeritek. Pár perccel a megadott idő után (főurak erénye a pontosság) kivágódik az ajtó s megjelenik egy jólvasalt fiatalember és mellette gurul egy kis töltöttgalamb szőkeség, kiről kisült, hogy a tolmácsnő. Idővel a jólvasaltról kiderült, hogy ő az ausztrál. Megdöbbenve állapítottam meg, hogy pont olyan, mint mi. Nem harapott, a fogait sem vicsorította, a lábai pontosan a földig értek és semmi különös ismertetőjele se volt. Mikor az első ijedtségen túl voltam és kezdtem magamhoz térni, gondoltam, ha ő nem ijesztett meg bennünket túlzottan, én megijesztem őtet. És elővettem az összes gyerekkori olvasmányaim eddig, sajnos, felhasználatlan adatait és mind a fejéhez vágtam kérdés formájában. Mondhatom, hogy nagy sikerem volt; kisült, hogy jobban ismerem szülőhazáját, mint ő maga. Nemcsak ő csodálkozott, hanem társaimnak is leesett az álla s Róbertünknek elakadt a lélegzete, mert megkérdeztem, hogy milyen az emu, mi a szokása a csőrösemlősnek, tud-e repülni a kivi, szép-e a lantmadár és látott-e már 150 méter magas eukaliptuszfát. Új Zélandban megnézte-e a gejzireket, volt-e ott már működő vulkánnál, mi a különbség az ausztráliai bennszülött és a maori között, látott-e már eleven kukacot enni a tasmánt? Nem is beszélve a kengurúról. Mikor szegény feje azt se tudta, mire válaszoljon, hirtelen felpattantam, kezet nyújtottam neki, hogy már megy a vonatom, ha nem is Sidneybe, de Zebegénybe, akkor ő is felpattant és elmondott egy spicset, hogy milyen nagyra tart ő engem és ki szeretett volna jönni Zebegénybe, de őt hivatalosan Szentendrére viszik. Azt feleltem neki: veri-vell, hajdujudu, fejembe csaptam a kalapomat és rém elegánsan, kellő vontatott léptekkel kivonultam, miközben szájtátva bámultak a teremben lévők utánam. Megpróbáltam híven beszámolni erről a nagy aktusról, hogy derüljetek Ti is.

Melyhez hasonló jókat kívánva csókol Benneteket

Apu

4.

Zebegény, 1949. október 10

Kedves Matyi, megkaptuk a Colosseumról készített akvarellt, ami nagyon tetszett. Szépen van megkomponálva és főként az előtérben vannak komoly, szép részek. Ha most még ennél is jobbak a nagyobbak, igen meg lehetsz elégedve az eddigi eredményekkel, hiszen jóformán most kezdtél hozzá a veduták festéséhez. Ha így megy tovább, úgy rövidesen teljesen belejössz az akvarellbe, mihez mindig volt hajlandóságod.

Szeretnék egy pár tanácsot adni, miket természetesen csak ezután az egy elküldött akvarell után próbálok megadni. Először is: leggyengébb az ég, azért mert nem elég plasztikusan formálódik ki belőle a középtérben szereplő, a tulajdonképpeni témát adó épület, a Colosseum. Ezt egy nagyon egyszerű trükkel lehet elérni. Ha már megfestetted az eget s kész vagy az épülettel is és mind a kettő teljesen megszáradt, úgy igen híg feketével, igen nedvesen, szélesen és gyorsan befested az egész eget, kihagyva a napsütötte, tehát világító részeit az épületnek. Így az ég kap egy bizonyos levegőt, egyben az épületrész, mivel világosabb marad, világítóbb erejű lesz. A másik ilyen trükk, hogy a napsütötte épületrészeken lehetőleg hideg árnyékokat ne alkalmazzon az ember, hogy minél jobban égjen az egész a napsütésben. Főleg az önárnyékokban lehet jó meleg reflexeket csinálni, hogy a nap tüzét érzékeltessük. Erre kitűnő szolgálatokat tesz az aranyokker, amit egy kis kadmium naranccsal megbolondít az ember, ha pedig naplemente táján festesz, úgy egy kis égetett siénát is hozzá lehet keverni.

Most még egyre hívom fel a figyelmedet. A vízfestésnél elv az, hogy a fehéret a papír adja és így a fedőfehéret nem használják. Azonban ha a fehéret nem a fehér előadásához, hanem a színkeverésnél használjuk, úgy sokkal nagyobb mértékben kiterjeszthetjük a színskálánkat. Mert ha pl. krapplakkot egészen hígan, rózsaszínt akarván elérni, felfested egy tiszta papírra s utána melléje odafestesz, ugyanolyan hígan, de egy kis fehérrel kevert krapplakkot, majd meglátod, hogy mindkettő rózsaszín ugyan, de teljesen más minőségű színt ad. A fehérrel kevert mindig levegősebb, nincs benne az az élénkség, valami megtört harmóniát ád és ez áll jóformán minden színre. Tehát ezzel felfokozhatja az ember az előtérben lévő tárgyak színerejét, ott a fehéret nem alkalmazva, míg a háttérnek levegővel való átitatódását a fehér alkalmazásával jobban el lehet érni. Persze ezt egyáltalában ne sűrűen használjad, tehát nem fedőfesték módjára, hanem épp olyan hígan, mint ahogy azt az akvarellnél használjuk általában, csak éppen egy csöppnyi fehér hozzákeverésével törjük meg a szín erejét.

Kerestem egy római fényképet, hogy ezeket a dolgokat egy remekművön bemutathassam, de bizony a remekmű nem sikerült, azonban ennek ellenére elküldöm, hátha profitálsz belőle valamit. Mondtam is Anyunak, hogy a Tied jobb, mint az enyém!

Ha pedig múzeumba kerülsz, keressed meg Guardi dolgait, ki velencei vedutákat festett és a kis méretű, vázlatszerű dolgai között vannak gyönyörűek, azokból sokat lehet tanulni. A nagy képei emlékeztetnek Canalettora, azokat azonban én nem szeretem. Persze ezek olajjal vannak festve, úgy hogy nem technikailag, hanem inkább felfogásban tanulságosak.

Pá, pá, éljen a haza!

Csókol Benneteket Apu

5.

Zebegény, 1949. november 12

Kedves Matyi,

sajnos kérésedet, a portréfestést dióhéjban, igen nehéz megírni. Először is, nem tudom, hogy akvarellben, vagy olajban kell-e csinálnod. Remélem, hogy akvarellben, hisz abban most nagy gyakorlatod van. Viszont az akvarell meg nem olyan fejleszthető eljárás, mint az olaj. Tehát valahogyan a kettő között próbáld meg, úgy, hogy ne teljesen akvarelles legyen, hanem fedőfestékkel is belemehess. Ezt jobban lehet fejleszteni, még pedig úgy, hogy időnként a nemsikerült részeket lemosod. Vegyél egy olyan kis spongyát, mit a gyerekek a palatábla lemosásához használnak; az ilyen spongyával a jó papirosról jóformán teljesen le lehet mosni a sikerületlen részeket és néha még az egész képnek is artisztikus hatást ád a lemosás. S utána, ha megszáradt, lehet folytatni a festést.

A másik tanácsom, hogy Te csináltál a Zsuzsáról egy egész jó profilképet, tehát ennél a feladatnál is próbálj meg a profil mellett kikötni. Persze az a fej karakterétől is függ. Arra légy figyelemmel, hogy a karakter sosem a vonalak finom megfigyelésén múlik, hanem mindig az arányok egymáshoz való viszonyán. Tehát nem azon, hogy például valakinek milyen finom metszésű az orra, vagy hogy a szájának a vonala szépen ívelt, hanem mindig az összbenyomást kell figyelni. Például: halavány, sötétszemü, ovális. Vagy: kerekarcu, pirospozsgás, szőke. Sovány, vagy kövér. Csontos, vagy lágy az arca. Tehát ilyen egységesen megfigyelt döntő karakter vonásokat próbál az ember, mint főproblémát megfogni és azután, mikor ezzel már megvan, ebbe próbálja belevinni a másodlagos karaktervonásokat, mint például az előbb említett finommetszésű orrnak a jól megfigyelt vonalát. Ezt pedig úgy lehet elérni, hogy minden aprólékos dolgot az ember a felrajzolás elindításánál figyelmen kívül hagy, és csak a nagy arányokra figyel. Ismered azt a

bizonyos sémát, mely az arc szerkezetét adja, ezzel indítja el az ember a rajzát és már ilyenkor arra figyel, hogy magas-e a homlok az archoz viszonyitva, vagy alacsony. Tehát, a sémáját az ember ehhez a megfigyeléshez fogja hozzáidomítani. Nehogy a séma egy öncélú valamivé váljon, ami az ember szabad ítélőképességét meggátolja, hanem éppen ellenkezőleg, szabadon kezelve, az egész karakter alapjává tudja azt tenni. Tehát az egyéni karakter megfogásához adjon segítséget, ne pedig a típus kialakításához. Ezt azért említem, mert a séma, ha öncélú lesz, igen könnyen a tipizáláshoz vezet, ami éppen az egyéni karaktert öli meg.

A cél az legyen, hogy a sémán keresztül induljon el a rajz, de amint ezt a feladatát elvégezte, azt nyomtalanul el kell tüntetni és az eltüntetésére a másodlagos, finomabb megfigyeléseket kell felhasználni. Tehát amikor már meg van állapítva a két szemgödörnek a helye, a mérete, az iránya az egész archoz, szájhoz és orrhoz viszonyítva, mintegy durván és nagyvonalúan, a séma értelmében, akkor az előre kijelölt helyre, vigyázva úgy a méretre, mint az irányra, berajzolja az ember a két szemhéjnak a vonalát, a szemnyílás szűk, vagy nyílt mintáját, stb. stb. A karakter titka az *arány*, a mozgás titka a vonalak *iránya*.

Erről jut eszembe, hogy lehetőleg ne komplikáld a dolgot nehéz beállítással, hanem mindig a legegyszerűbb pózt válasszad, profilnál a balra néző fejet, és ha nem profilt csinálsz, úgy a legmegfelelőbb a balra néző háromnegyed profil, hol a világosság elönti a feléd forduló arc nagyobb részét. És az elforduló arcrész van árnyékban. Ez a beállítás körülbelül a legkönnyebb; a legnehezebb a pontos szembenézés, ezt kerüljed. Még csak azt ajánlom, hogy ne kössed magad az első rajzhoz, vagy festményhez, vigy több papírt magaddal és ha az egyik nem sikerül, kezdjél frissen egy új képet, így többre mész vele, mintha az elkínlódottnál állapodsz meg.

Csókol benneteket

Apu

6.

Zebegény, 1949. december 17

... És most megpróbálom a perspektiva szabályait leírni. A legfontosabb az egész kép láthatárának a meghatározása. Tulajdonképpen a láthatár (horizont) alatt a szem magasságában vizszintesen elfekvő képzelt síkot értjük. Tehát, ha állsz, a láthatár magasabban van, ha leülsz: annyival alacsonyabban, amennyivel lejjebb került a szemeid helyzete. Ha pedig a föld szintjére kerülnek a szemeid, úgy az ugynevezett békaperspektíva áll elő, mely a legmonumentálisabb szemléletet adja. Mármost ha teljesen szemben állsz egy épülettel, úgy az épület alja és teteje párhuzamos lesz a látóhatár vonalával. Ha egy keveset oldalról nézed, úgy ez a párhuzamosság megszűnik és a ház aljának és tetejének a vonalai meghosszabbítva pontosan a látóhatár vonalában találkoznak.

Ha most az előbb említett békaperspektíva esete fordul elő, vagyis a monumentális hatás kedvéért alulról nézve akarjuk a dolgokat ábrázolni, akkor az alsó perspektivikus vonal beleesik a láthatár vonalába. Persze az élet ezer és ezer változatát adja a perspektívának is, de azért jóformán mindig nagyjából erről a három helyzetről van szó...

7.

Zebegény, 1950. január 15

... azt ajánlom, vegyél egy mintababát, nem tudom, emlékszel-e arra, amelyik nálam a zebegényi műteremben a polcon lógott. Arról, ha megszokod, minden mozdulatot lerajzolhatsz és az nagy segítségül lehet a mozdulatok megrajzolásánál. Zsuzsa valamilyen sokszor átmosott vékony rongyból csinálhat neki ruhát, akár kettőt is, férfiúit és nőit. Ezt aztán, pláne este, villanylámpával megvilágítja az ember, ahogyan akarja, előlről, vagy hátulról, igy a fényeket és az árnyékokat kitünően meg lehet figyelni és az ilyen vázlatokhoz kitünő szolgálatot tehet. Nagyot nem érdemes venni, csak olyat, amivel az asztalon egy lámpával is el lehet játszani. Körülbelül, mint egy közönséges játékbaba, akkora lehet. A francia babák voltak a legjobbak, a német gyártmányúak rosszabbak, de meglehet, hogy az olaszok is csinálnak...

8.

Budapest, dátum nélkül (1950 eleje)

Kedves Fixi-Faxi kollegák,

itt vagyok magányomban a Bartók Béla úton, s sokat gondolok Rátok, s sokszor eszembe jut Olaszhon. Örömmel látom azonban, hogy Ti kiélvezitek az ottani látnivalókat s ha csak lehet, mozogtok és Sandro segítségével megnézitek a megnézendőket. Különben adjátok át neki baráti üdvözletemet.

De most rátérek Zebire, mert ott egy nagy szenzáció van kialakulóban. Még nem egészen biztos, de mintha kettő fecskecsalád a folyosó gerendái között fészket akarna építeni, sőt, már félig-meddig meg is építették fészküket. Mindig ha kimegyek, az első hogy megnézem az újonnan épült részlegét az építménynek. Rém helyesek, s rettentő nagy forgalmat bonyolítanak le.

Egyelőre ez a helyzet, csodálatos, hogy hogyan tudnak repülni, órákig elnézem őket. Már látom lelki szemeim előtt, amint a kicsik tátogatják a szájukat.

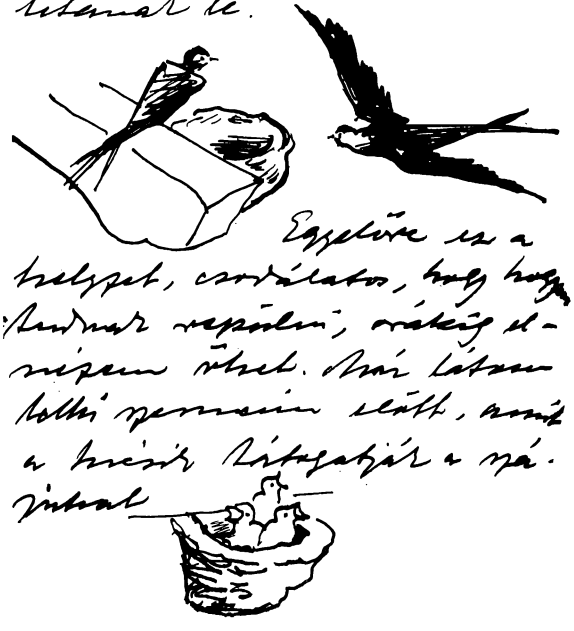

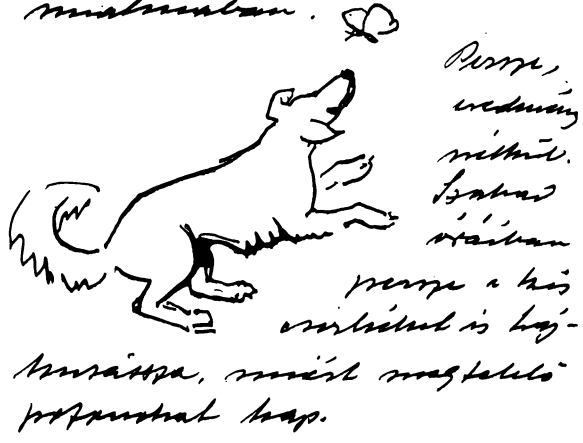

A másik újdonság a Betyár, kiből idők múlásával egy hatalmas nagy dög lett, de olyan játékos, hogy a múltkor láttam, amint egy pille után kapkodott unalmában.

Persze eredmény nélkül. Szabad óráiban a kis csirkéket is hajkurássza, miért megfelelő pofonokat kap.

No de hogy valami komoly dologról is írjak, legutóbb forgattam Kant Imanuel írásait, s találtam bennük egy remek hasonlatot. Azt írja, hogy ez a Platón túl absztraktul gondolkodott. S úgy járt, mint az a galamb, aki a tiszta kék égbe belerepül s azt mondja magában, hogy milyen remek repülni s milyen könnyű, de hogy ha ez a levegő ellenállása nem volna, még könnyebben menne a repülés. S közben nem tudja, hogy ha a levegő ellenállása nem volna, leesne, mint egy darab kő és halálra zúzná magát. — Nekem nagyon tetszik ez a hasonlat, s úgy érzem, hogy még sosem hallottam ennyire kifejező és igaz megállapítást az absztrakt gondolkodásra és a többi absztrakt ténykedésre. —

. . . Csókol benneteket az öreg Kolléga.

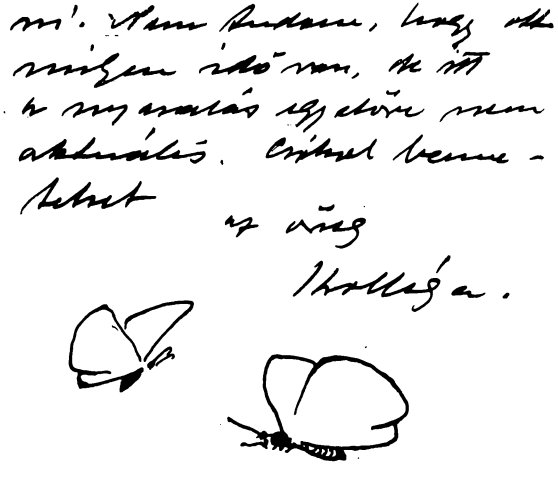

9.

Zebegény, 1950. február 17

. . . A perspektíváról. Abban nincs igazad, hogy az egy mérnöki tudomány, mert amit a mérnökök a mértannal megszerkesztenek, az festői szempontból jóformán hasznavehetetlen, mindennek olyan természetellenes torzulata lesz. Ez azért van, mert az emberi szemnek a berendezése oly komplikált és a térnek a tükröződése a retinán teljesen más, mint amit a mértan szerkesztés útján eredményez. Ezért csinálják a fotográf lencséket is több összeragasztott lencséből, hogy legalább némileg elérjék azt a hatást, mit az emberi szem a térből felfog. Persze ez még a legjobb fotográf gépnél sem sikerül. Ezért más mindig a fényképen a perspektíva, mint ahogyan azt látjuk. Van egy híres könyv a festői perspektíváról, az írta, aki ebben a mesterségben a legnagyobb volt: Padre Andrea Pozzo, egy olasz pap, aki Rómában a Sant'Ignáziót festette ki. Én ezt a könyvet sosem láttam, úgy hiszem, nálunk nincs is meg. Nagyon ritka. Pozzo 1642-től 1709-ig élt, Rómában és Bécsben dolgozott. Páter Pozzo Cortonának volt a növendéke. Ennek az egész társaságnak (mert sokan voltak) Pozzo tetőzi be a fejlődését, remek perspektívákkal, melyekkel az épület felfelé mutató vonalait meghosszabbítva, fantasztikus magasságok felé vezeti fel az ember szemét és ezeket a magasságokat teleszórta figurákkal. Például egy lapos mennyezetet áttör egy ménkü nagy kupolával és az ember nehezen állapítja meg, hogy ott tényleg lapos a plafon és hogy a kupola csak festve van. Még csak annyit fűzök hozzá, hogy az egyik legnagyobb reneszánsz művész, Piero della Francesca, volt az első, aki a mértannal foglalkozott s tudatosan belevitte képeibe a perspektíva törvényeit, de ő sokkal korában élt...

10.

1950. (dátum nélkül)

Kedves Zsuzsa, azt is okosan csinálod, hogy rajzokat készítesz a mesékhez. Azt írod, hogy nem tudsz eléggé rajzolni. Hát ezt senki se tud. Ellenben, nehogy azt hidd, hogy ehhez az kell, hogy iskolában természet után megtanuljál rajzolni. Ehhez a mesterséghez nem szabad rajzolni « tudni » — itt « csinálni » kell a rajzot. Úgy, ahogy azt Te tudod. Mert ha megtanulsz rajzolni, úgy a rajz elveszti a hímporát és legfeljebb minden tekintetben jó rajz lesz, csak éppen nem lesz többé meseillusztráció. Ellenben figyelned kell a természetet, s azt mintegy feljegyezni a fejedben és minden olyan rajzot, illusztrációt megnézni, ami tetszik neked. Tanulni lehet be-

lőlük. Ez nem plagizálás, mert úgyis olymértékben átalakítod, épp azért mert nem « tudsz » rajzolni, tehát az teljesen képességeidhez és kifejezési formádhoz fog alakulni, így mindjárt átötvözöd saját egyéniségedhez. Tehát az útja ennek a tanulásnak nem az, hogy iskolába járjál, és például aktot rajzoljál, mert ha azt meg is tanulod nagy szorgalommal és kitartással, utána rájössz, hogy mennyire nem tudsz rajzolni és egyszerűen nem mered a fantáziádat követni. Mig így felelőtlenül a rajzzal szemben, a fantáziád révén, mindent meg mersz csinálni. Ez körülbelül a patkoló kovács esete, aki a legnehezebb szemoperációt a legnagyobb ügyességgel és főként sikerrel csinálta egy bicskával, addig, amíg egy orvos fel nem világosította, hogy milyen nehéz és veszélyes operációt csinál. Ettől kezdve többet nem mert és nem tudott operálni.

Na, most már annyi jó tanácsot adtam, mint egy vén szamár, tehát pá, pá, éljen a haza!

Csókol benneteket

Apu

11.

Epreskert, 1952. január 27

Kedves Zsuék, nagyon szépen köszönöm a szülnapomra a jókívánságokat, bizony már 58 éves vagyok,. sosem hittem volna, hogy ezt a kort megérem. Határozottan csodálkozok. Az igaz viszont, hogy még most sem érzem magam felnőttnek s úgy látszik ez születési hiba. Nem az évek számával komolyodik meg az ember. Valahogy most is éppen olyan csirkefogónak érzem magam, mint ifjú és bohó koromban. Jelenleg itt dolgozok az Epreskertben s veszekszem ezekkel a ménkű nagy vásznakkal, ugy hogy ezen a héten ki sem utaztam Zebibe, hogy egy kissé jobban haladjak a munkámmal. Így most vasárnap délután itt ülök a műtermemben, egyedül vagyok az egész épületben. Erről jut szembe, hogy karácsonyi szünet után, mikor első nap bejöttem, a hosszú szünet alatt kihült az épület és az altisztek úgy befűtöttek a központi fűtésbe, hogy csepp hijja, hogy le nem égett az egész műtermem és valószínűleg az egész épület. Délután piszmogtam itt és valami furcsa szagot éreztem, de nem hederítettem rá, míg egyszerre csak méteres lángoktól nem lett világos az egész műtermem. Kisült, hogy a falnak támasztott óriási vásznak mögött a fal faburkolata, ott ahol a központi fűtés kéménye a falban szalad, meggyulladt, úgy hogy a vásznaktól alig tudtam hozzáférni, hogy eloltsam. Erre mentem le segítségért, de az egész épületben csak egy kilenc éves kislányt találtam, annak megmondtam, hogy menjen át a másik épületbe és hozzon át egy altisztet. Mire visszaérkeztem, már megint nagy lángokkal égett

a műtermem fala. Na, aztán jött az altiszt, hozott még segítséget... s így nagy nehezen sikerült eloltani az igazán veszedelmes tűzfészket. Képzelhetitek, ha véletlenül nem vagyok bent, a lezárt műteremben elégett volna minden... Hát így kezdődött nekem az új esztendő! Így még azt se mondhatom, hogy nincs semmi különösebb újság.

Jóformán mindennap itt járok a Köröndön, hol van egy csodálatosan szép, óriás nagy platánfa. Ahányszor arra megyek, megnézem. Szép az, ha kopár, szép az, ha lombos, szép az, ha hullatja a levelét, s gyönyörű, ha bontja a rügyeit. Ezt a fát addig néztem, míg megtaláltam magamnak az Istent. (Azért ne gondoljátok, hogy megbolondultam). Szóval, ha elfogadom azt, amit Szt. Ágoston mondott: « Kételkedek, tehát vagyok », s azt amit Descartes mondott, hogy: « Gondolkodok, tehát vagyok », s ezt elfogadom a saját létem megállapítására, ebben az esetben a természet, a szerves élet gondolatmenete teljesen idegen lévén a mi logikánktól megfigyelésem szerint, úgy ez az előbbi feltevés szerint igazolja egy tőlünk idegen, más lét megállapítását, úgy akkor ennek a létnek kell lennie az Istennek. Mert ha csak az előbb említett platánfát veszem példának, az, ha itt az ideje, az egész Köröndöt elárasztja a magvával, nekünk látszólag minden értelem nélkül. Az emberi mechanikus logika feltalálta a vetőgépet, s minden magot egy csövön oda dug, szép sorjába, ahová ő akarja, s olyan mélyre, ami a csirázásnak legjobban megfelel. S szerintünk, ez a helyes. Ezt a csudálatos és nekünk érthetetlen bőséget nem tudjuk felfogni. Vagy gondoljatok egy fának az ágazatára. Semmiféle módon nem tudjuk megmagyarázni, hogy miként nőnek az ágak, úgy ahogy nőnek. Ha egy festő egy fát hasból rajzol, önkéntelenül elmechanizálja, mindjárt vagy egy gombóc lesz belőle egy szárral, vagy egy seprő. Nézzetek meg egy gyerekrajzot, vagy emlékezzetek egy Barcsay, egy Egry képre. Vagy ott van az emberi anatómia. A legcsudálatosabb, bonyolult, de nekünk teljesen értelmetlen szerkezet. Márcsak azért is, mert egyetlenegy kerék sincs benne. Ha jól tudom, Helmholtz német fizikus mondta azt, hogyha rábízták volna az emberi szem megszerkesztését, hát lényegesen tökéletesebbre tudta volna megcsinálni, mint a természet. Persze a marha németje arra nem gondolt, hogy az emberi szem ezzel az ő általa gyatrának mondott szerkezetével fel tudja fogni a másodpercenként 300.000 kilométeres sebességgel rohanó fényt. Biztos valami rettenetes csunya fekete gukkert szerkesztett volna, jénai üveggel és egy csomó sróffal. Vagy ott van a csillagos ég. Ha fejből próbál az ember egy képre csillagokat festeni, mindjárt szép sorjában beosztva lesznek, nem pedig ahogy a naturában vannak. És még rengeteg sok példát lehetne az emberi gondolat és a szerves élet egymástól idegen logikájának a bizonyítására felhozni. De már tovább nem untatlak benneteket ezzel a fixa ideámmal.

Találtam a maradék Jékey könyvtárban egy könyvet, egy nevelőnő emlékiratai. Esténként unom magam a Bartók Béla úti lakásban és dacára, hogy eme szellemi dolgozat németül van írva, olvasgattam benne, annál inkább, mert a nő magyarhonban is volt. Itt is nevelt. Semmi érdemleges nincs benne, viszont van egy remek megállapítása a könyvnek. Azt mondja: « a ma-

gyarok büszke fajta. Nagyon büszkék. Egész idő alatt, míg köztük éltem, mind azt kérdeztem, hogy mire ilyen büszkék. De erre nem tudtam rájönni ». Hát nekem rettentően tetszett a könyvnek ez a passzusa.

Végül még egy kedveset. Itt járt Iván Szilárd s ő mesélte nekem, hogy olvas valami zenei könyvet s abban Liszt Ferencről van szó. Liszttől interjút kért egy újságíró és többek között megkérdezte, hogy ki a legnagyobb muzsikus. Liszt egy széles gesztussal azt felelte: Hát az természetes, hogy Beethoven! Erre az újságíró megkérdezte: Na és Mozart? — Liszt azt felelte: Hja, Mozart? Mozart az egyetlen!...

Csókol benneteket

Apu

12.

Zebegény, 1953. aug. 27.

Kedves Zsuzsáék!

Élveztem a lapokat, fotókat, melyeket küldtetek: egyik hely szebb, mint a másik, ahol hettyegtetek. Ravello-ról nem is tudtam, de annál inkább Paestumról. Tekintve, hogy nem csak festő, hanem tanár is vagyok, hát mindjárt megragadom az alkalmat és belekapcsolódok leveled egy részébe, ahol arról írsz, hogy a görögök oly tökéletesen tisztában voltak az arányok varázsával. Ez tökéletesen igaz, ehhez szó sem fér. Ezt ők tudták a legjobban. Ellenben, hogy a szegény rómaiak se maradjanak le egészen, meg kell nekik is adni az őket megillető részt. Csináltak ők is valamit, amit Ti, akik ott Rómában vagytok, könnyen ellenőrizhettek. Az egyik küldött fotón valamelyik paestumi templomban áll Matyi az oszlopok között, tehát biztos, hogy mindketten bent voltatok az oszlopcsarnokban. Az egy kő-erdő lehetett annak idején, mikor a templom még be volt fedve, tere jóformán nem lehetett semmi. Na most ne sajnáljátok a fáradságot s menjetek el a Pantheonba, hol egy üres hodályt fogtok találni. Most, amikor még élénken él emlékezetekben a paestumi benyomás, annál inkább megítélhetitek a nagy különbséget. Az igaz, hogy a Pantheon előtt is ott van az oszlopsor, de annak semmi szerkezeti értelme nincs, az tisztán tradíció, mintegy az épület elé odatólt kulissza, ami tetszhetett nekik, de szervesen nem kapcsolódik az épület teréhez. Tehát, míg a görögök egy csomó oszlopra rakják rá a tetőt, a rómaiak abban ujítottak, hogy megoldották a tér alakítását és ezzel egy óriási lépéssel vitték előre az építészetet. Igaz ugyan, hogy már az etruszkok is tudtak boltozni és állítólag Kisázsiá-

ban van a téralakítás első nyoma, de mégis a rómaiak voltak azok, akik utat mutattak a téralakítás megoldásában és céltudatosan kifejlesztették azt.

De talán ennyi elég már a tudományból, csókol Benneteket.

Apu

13.

1954. január 11

Kedves Fixi-Faxi kollégák!

Megkaptam a remek Piero della Francesca könyvet, köszönöm szépen. A reprodukciók igazán nagyon szépek, főként egynek örülök: ez mindig vissza visszatért emlékezetemben. Egy szépen megfestett városrész a háttérben, ami már ott a helyszínen is nagyon tetszett nekem.

Most megpróbálom Modiglianiról összegezni a véleményemet. Először is nagyon kevés képet láttam tőle eredetiben, de amit láttam az jobban tetszett, mint ugyanannak a képnek a reprodukciója. Nagyon tehetséges és eredeti embernek tartom, kinek felvillanásszerű jelentkezése nem múlt el nyomtalanul. Nem lehet őt beilleszteni a párizsi iskolába, ha nagyjából oda is tartozik. Talán a legjellemzőbbnek azt a vonását tartom, hogy kitűnő és nagyon jellegzetes szinkultúrája volt annak dacára, hogy művészete a rajzon alapult. Tehát nem úgy, mint általában a rajzos tehetségek, akik csak pótléknak, másodsorban adnak szerepet a színnek s így a színhangjuk erőtlen — őneki a rajzon kívül határozott színélményei voltak és ezeket maradéktalanul ki is tudta fejezni. Láttam egy félaktját, egy mély vörös háttér előtt feküdt, olyan szépen összecsengő két színnel volt megoldva, hogy úgy hatott, mintha emájl lett volna az egész. Szóval, jó festőnek tartom. Plasztikái kevésbbé tetszettek. Ezeket csak később, a vége felé, csinálta — tudtommal — és már sokkal kevésbbé voltak érzékenyen megcsinálva. Túl sematikusak, modorosak és főként a néger plasztikának a félreismerhetetlen hatása alatt készültek, anélkül, hogy azok karakteréből, impulzív egyéniségéből valami is bekerült volna ezekbe a műveibe.

Csókol az öreg kolléga

14.

Zebegény, 1954. szept. 29

Kedves Fixi-Faxi kollégák, megkaptam a velencei Biennáléról a reprodukciókat, melyeken okultam és épültem. Az egészben az a csodálatos, hogy mikor én boldogult úrfikoromban — ha jól emlékszem 1923 körül — Berlinben jártam, már akkor ott kb. ugyanezek szerepeltek és pontosan ugyanilyen művekkel. A Kronprinzen valamelyik palotában volt egy Paul Klee kiállítás — ő, úgy tudom, azóta már meghalt. Látom, Velencében most is szerepel, talán úgy, mint a cég egyik őse és a ház megalapítója? Nem tudom, de annyi biztos, hogy ennyi idő után, ilyen sok próbálkozással, türelemmel és kitartással — úgy gondolná az ember, hogy többre is juthattak volna. Valahol valami hiba csúszhatott bele a számításukba, mert hogy ilyen hosszú idő után állandóan egyhelyben topognak, az némileg gyanús. Avval a felkiáltással, hogy egy fejlődési folyamatot kell megjárniok, hogy a végén azután nagyszerű eredményeket tudjanak felmutatni és közben mégis szüntelenül ugyanazt szajkózzák — ez, gondolom, enyhén szólva, már kissé unalmas. Akár absztrakciót, akár a freudi mélylélek-kutatás kivetítését, vagy más csodabogarat csinálnak, az eredmény a legkevésbbé sem meggyőző, sőt lassanként inkább szánalmassá vált. És az unalom pedig öl. — A pupákok nem tudják, hogy milyen passzió a festés, ha az embernek van mondanivalója. Milyen kínos, izzadságszagú a mondvacsinált probléma, a kiagyalt extravagáncia és a mindenáron újat akarás.

Mikor Svájcban voltam — hol a fenti műfajnak nagy a divatja — a báseli múzeumban láttam egy remekül megfaragott követ, mi pontosan úgy nézett ki, mintha egy hegyi patakból lett volna kiemelve s eme szép gömbölyű cipó alá, mi egy remekbe készült vörösmárvány posztamentumon állt, oda volt írva a most első díjat nyert Franz Arp neve, alatta « Bildhauer », és még lejjebb zárójelben (Handarbeit). Nehogy valaki is abba a gyászos tévedésbe essen, hogy tényleg a patakból halászták ki azt a követ. Hát azt hiszem, nem kell bővebben magyaráznom, hogy ez már a teljes csőd.

Csókol Mindkettőtöket

Apu

15.

Zebegény, 1956. IX. 23

Kedves Fixi-Faxi kollégák, tekintve, hogy azt írjátok: Matyi a dokument filmeket valószínűleg színesen csinálná, a következő ideám jött: a kép egy szép tájjal kezdődne, hajnalban. Mondjuk egy szélesen kitáruló völggyel, mely kis növényzettel van borítva s lassanként egy vadrózsabokorra redukálódna a kép mely láthatólag tele van hintve virággal és a virágokon, leveleken látszik a harmat. A rózsabokor képe megnagyobbodik, míg csak egy egyedüli virág tölti be a vásznat, a virágon egy harmatcseppel, majd ez a harmatcsepp látszana egyedül, premier-planban. Ekkor a nézőpontot úgy kellene megtalálni, hogy a nap fénye megtörjön a harmatcseppen, mely így a szivárvány szineire bomlik szét. Ezt a látványt sokszor lehet látni, biztos már Ti is észrevettétek, mikor a harmatcseppek megtörik a fényt. Most nemrég is, egy szép őszi napsütéses napon, a kertben az egyik padon ülve azzal mulattam, hogy a harmatos füvet nézve a fejemet ide-oda mozgattam, keresve a megfelelő nézőpontot, honnan látom legjobban a fénytörést, mikor lesz kobaltkék a harmatcsepp és mikor válik égő vörössé. Ezt a keresgélést természetesen a masinával kellene megcsinálni.

Ezekután az ugyanezen a törvényen alapuló szivárvány felvétele jönne, lehetőleg a természet után, a hozzá stimmelő tájjal, felszakadozó viharfelhőkkel, mikor a szivárvány megjelenik. Hogy ezt meg lehet-e csinálni, azt nem tudom. A nyáron, hazafelé jövet, a vonatból láttam egy tökéletes félkörívet mutató szivárványt, tényleg « abroncsként fogta az Eget ». Utána jöhetne egy római szökőkút: magam a Szent Péter előtt láttam, mikor a gyenge fuvallat elkapta az egyik szökőkút frakkját és a sok kis permet finom vizfüggönyt alkotott, a nap fénye megtört ezen a függönyön és egy remek szivárványt alkotott. Ugyanígy lehetne egy olyan vízesést keresni, ahol ugyanez a jelenség megismétlődik, én ugyan ilyent sosem láttam, csak olvastam. Nem tudom, hogy ezeket a hatásokat trükkel el lehet-e érni, mert azt hiszem, hogy különben rettentő türelmet igényelne és talán túl drága is volna.

Folytatásként jönne — valami sötét helységben — egy kis kerek nyíláson beeső napsugár, mi a szemben lévő fehér falra egy kerek világító foltot vetítene. Ezt úgy kellene felvenni, hogy a helység ne legyen teljesen sötét, hanem érzéklődne a tere és talán az asztalokon a laboratóriumi műszerek is. A levegő kissé poros lehetne, hogy a beeső fénysugár vonala tisztán látható legyen. Most a sugár közepe táján be kell csúsztatni egy üvegprizmát, ezen a fénysugár megtörik és a falon, az előző folt helyett, egy hosszúkás színes folt jelenik meg, a legtündöklőbb szivárvány-színekben, felül a vörös, aztán a sárga, mig a végén az ibolya. Ekkor ezt a színfoltot premier-planban kellene felvenni...

Mikor még gyerek voltam, Pesten a szélesebb úttesteket az utcaseprők vastag gumicsöve-

ken keresztül, nagy nyomású vízsugárral öntözték nyáron. Sokszor elnéztem ezt a műveletet és ha esetleg éppen sütött a nap, majd mindig megjelent egy kis szivárvány. Tehát talán házilag is elő lehetne állítani magát a szivárványt és utána belekopírozni a képbe. A harmatcsepp sem kötelező, a rózsára vagy a fűszálra egyszerűen egy csepp vizet kell cseppenteni.

A második ötletem egy ifjúkori emlék. Mikor a legnagyobb lelki válságaim voltak, hogy engem a sors egy ilyen haszontalan tehetséggel áldott meg, mint a festői tehetség, amivel embertársaimnak nem lehetek a segítségére, akkor épp a hatodik reálba kerültem s a kitünő Reichenhaller tanította a kémiát. Az első órán behozott az osztályba vagy tiz-tizenkét kémlőcsövet, melyekben más és más saft volt, mind jóformán víztiszta. Akkor különböző üvegekből különböző saftokat töltött a kémlőcsövekbe, melyek abban a pillanatban a leggyönyörűbb piros, kék, lila, sárga színek lettek. Tehát színeket varázsolt elő. Rámnézve ez a látvány sorsdöntő volt; annyira tetszett, hogy elhatároztam — lévén a kémia komoly tudomány, nem olyan mint a festés — kémikus leszek! És tényleg évekig foglalkoztam a legbuzgóbban a kémiával. Azért írom ezt bevezetőül, mert ha rám annakidején ezek a váratlan színjelenségek ilyen elementáris erővel hatottak, hátha a közönségből is ezt váltaná ki. A nehéz fémek sói színesek, be lehetne mutatni a krómnak, a mangánnak és a többieknek a kémcsövekben való színes jelentkezését és ezután azt, hogy ezeknek a nehéz fémeknek a sói hogyan festik meg az üveget, a kobalt kékre, a króm zöldre, az arany rubinvörösre, a mangán lilára, stb, stb. Utána felvételt lehetne csinálni egy templomról, amelyben ezekből a színes üvegekből csinálták a templom ablakait. Legjobb lenne a Chartres-i székesegyház s a végén, ahogy besüt a nap a templomba, a padlón lehet látni az egyik ablaknak a nap által odavetített színes képét...

Hát ennyi jutott hirtelen eszembe, ha még lesz valami ideám, azonnal megírom.

Pá-pá, sokszor csókol Mindkettőtöket

Apu

16.

UTOLSÓ LEVÉL

Zebegény, 1960. aug. 21

Kedves Zsuzsáék, a köszöntőt a névnapomra megkaptam, köszönöm szépen. Tegnap lezajlott a nagy nap, minden különösebb esemény nélkül. Ebéd-vendégünk nem is volt, de azért mégis estére összeverődött 15 ember. A régiek közül csak Elekfy Jenő bácsi és a félnótás Reuter Guszti voltak itt. A többi már mind a növendékeim közül került ki, úgy hogy Anyu meg is állapította, hogy cserélődik a társaság a fiatalság javára.

Örömmel olvasom, hogy már megindult a munkátok az olimpián s lelki szemeim előtt elképzelem a komoly tevékenységet. Reméljük azonban, hogy tényleg sikerül egy nyugodt enyhhelyet találni, hol a régen várt hosszú és részletes levelek majd megíródhatnak.

Most hogy lezajlott a névnapi ünnepély, megint előtérbe nyomakodik a kiállítás gondja. Így trémázni még kiállítás előtt sosem trémáztam, mint most. Van egy csomó képem elkezdve, nem tudom magam elhatározni, hogy a megkezdetteket fejezzem-e be, vagy pedig inkább újakat kezdjek, mik még nincsenek elrontva. S közben repül az idő s a sok hezitálásból csak az az eredmény, hogy egyszerre csak a nyakamon a terminus. Nagyon szeretnék már túl lenni rajta, akár milyen is lesz az eredmény, hogy nyugodtan kinyujtózhassam, ha talán nem is a babéraimon.

Nincsen jól kitalálva ez a megöregedés, mikor elveszti az ember a még nem egészen kifejlődött oroszlánkörmeit.

De én itt annyit lamentálok a fületekbe, hogy ezt a levelet csak esős időben szabadna elolvasni. Tekintve, hogy itt jóformán állandóan hideg van és a jó idő nem akar beköszönni, nem tudom, hogy nálatok nem ugyanaz-e a helyzet. Talán a vénasszonyok nyara fog végre jó időt hozni. Vagy az idén még abban is tévedünk, s az ősz esős és szeles lesz.

Még egyszer köszönve a gratulációt,
csókol benneteket

Apu

BESZÉLGETÉS SZŐNYI ZSUZSÁVAL ÉS TRIZNYA MÁTYÁSSAL

Szőnyi István leánya, Zsuzsa és férje, Triznya Mátyás 1949-től él Rómában. Mindketten a Művész életének tanúi voltak Budapesten és Zebegényben. Miután pedig Olaszországba kerültek, gyakori levelezés útján tartották a kapcsolatot a Zebegényben élő Szőnyi-házaspárral. Szőnyiné, Bartóky Melinda számolt be a mindennapi életről, maga Szőnyi viszont — hosszabblélegzetű leveleiben — főleg művészeti kérdésekről írt (Matyinak szaktanácsokat adott a rajzoláshoz, festéshez, filmtrükkökhöz stb., Zsuzsának meseillusztráció készítéshez...). De néha ízes humorral elmesélt egy-egy történetet kollégákról (írói talentumait is megcsodálhatjuk), vagy akár fészekrakó fecskékről, a Betyár kutyáról...

Hogy ezeket a leveleket — számos utalásaikat — jobban megértsük, Zsuzsát és Mátyást megkérdeztük néhány részletről, illetve a korábbi zebegényi élményekről és a szülők római látogatásairól.

— *Először Zsuzsához fordulok, aki — mint ismeretes — számos Szőnyi-kép « hőse », « modellje » volt. Milyen érzésekkel álltál Apád elé modellnek kislány korodban? Tanúja voltál nem egy kép keletkezésének; hogyan láttad gyermekszemmel a kép születését?*

ZSUZSA: Hat éves koromig télen-nyáron Zebegényben éltünk, Pesten nem is volt lakásunk. A zebegényi házból lépcső vitt fel a műterembe, a kert pedig még feljebb, a dombon volt. Innen leláthattunk a Duna-kanyarra. Apám reggel felment a kertbe vagy a műterembe festeni, délben vagy este hozta a készülő képet, hogy Anyámnak megmutassa. Ő volt a fő kritikus. Így már kislánykoromban megszoktam, hogy mindig csak képekről beszélnek körülöttem. Első szavam nem is az volt, hogy papa, vagy mama, hanem képi... Ha Apámnak modellre volt szüksége, kicsit összehúzta a szemét és szétnézett. Ilyenkor a világból azt látta, amiből képet lehet komponálni. Ha én is « beleestem » ebbe a négyszögbe, akkor rámszólt: « Ülj le a kis székre s fordítsd erre a fejedet! » Vagy az ajtóban kellett megállnom. Mivel igen élénk gyerek voltam, persze nem szerettem sokáig mozdulatlanul modellt állni, de nem mertem elszaladni. — Viszont ha idejében megláttam, hogy Apám azzal a bizonyos nézéssel szemléli a világot, ami egy új kép megszületésére enged következtetni, fogtam magam és a nagy kert legsötétebb zúgában bújtam el. Onnan szedtek aztán elő s végül mégis modellt kellett állnom. Hogy nyugton maradjak, Apám festés közben mesélni kezdett, de mivel figyelmét a munkájára összpontosította, a mesébe egyre csodálatosabb elemek szövődtek. Például a dömösi vadász lesbe állt a szikla mögött, nagyot durrant a puskája és lelőtt... egy halat. Erre már tiltakozni kezdtem, de Apám nyugodtan folytatta a festést. Gyorsan dolgozott. Akkoriban nem temperával, hanem gyakran olajjal fes-

A zebegényi műteremben.

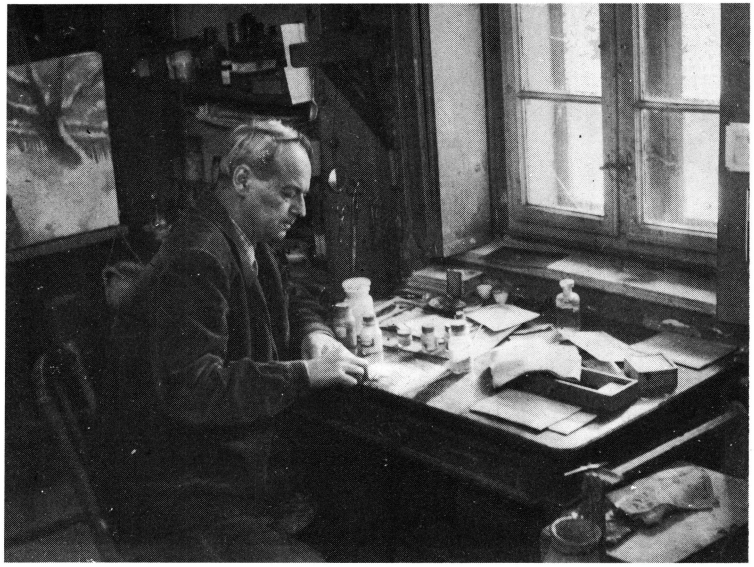

tett, és egy délelőtt nagyjából felrakta a színeket. Amikor a kép már szinte késznek látszott, kezdődött az ő igazi munkája. Nemegyszer hallottam sóhajtani, hogy « sehogy se megy a munka »..., pedig szerintem teljesen kész, gyönyörű festmény állt az állványon. Néha teljesen átdolgozta, más színharmóniákat keresett. De általában már az elején tudta, mit akar. Néhány ülés után el is engedte a « modellt », hadd szaladgáljon a kertben kedve szerint, — s a képet a műteremben egymaga fejezte be.

— *Édesapád 1929-ben ösztöndíjat kapott Rómába. « Önvallomásában »* (Kortárs, 1960. *augusztus) röviden beszámol arról, hogy milyen mély benyomást tett rá ez az itáliai utazás, ugyanakkor azt is elmondja, hogy « meddő próbálkozás » volt ez a néhány hónapos itáliai tartózkodás. A magyar talajba eresztette gyökereit, idegennek érezte magát külföldön, igazában csak Zebegényben jött az ihlet. Itt tudott alkotni, elmélyedni; itt olvasott, kertészkedett, állatokat is tartott. Az évek folyamán egész kis művésziskola alakult ki Zebegénybe látogató barátaiból. Zsuzsa, Te tanúja voltál a zebegényi életnek. Mire emlékszel legélénkebben? Ott volt a tündéri kert a híres paddal, a Dunakanyar... Emlékszel-e néhány nagynevű látogatóra?*

ZSUZSA: Ha a kertbe ment festeni, Apám gyakran magával vitt, de aztán nem törődött velem. A sötét erdő határáig érő nagy kert magánya tanított meg arra, hogy én magam csak

A zebegényi kertben.

egy vagyok a miriád mozgó, zümmögő, cirpelő, egymást üldöző vagy kereső élőlény között. Az imbolygó, magas, kaszálatlan fűből még ki sem látszottam, de előttem szaladt Micsipi, a fekete puli és emiatt soha nem féltem a természet ismeretlen veszélyeitől. Apám tanított meg arra, hogy a darázs, a méh nem csíp, ha mozdulatlanul kivárjuk, hogy elrepüljön. Ő magyarázta meg a fák, bokrok, füvek neveit s hogy gombákhoz ne nyúljak, akármilyen hívogatóan fehérlik is bársonyos kalapjuk a lucfenyők alatt.

Apám nem becézte, simogatta a kutyát, vagy a tehenet, a lovat, mégis minden állat ösztönösen engedelmeskedett neki. Tőle tanultam meg azt is, hogy az élet ugyanolyan természetes dolog, mint a halál — a tiszavirág lepke estére meghal, de az az egy nap, amig szárnyalt, táncolt, keringett a levegőben, neki ugyanolyan hosszúnak tűnt, mint nekünk az emberélet. S nem csinál tragédiát abból, hogy el kell pusztulnia, hiszen igazában nem is pusztul el, — beleolvad a természetbe.

A kerten kívül a másik nagy élmény a végtelennek látszó víz, a Duna volt. A kanyar miatt Zebegénynél lelassult a Duna folyása, mintha óriás tavat alkotott volna. Különösen a szembenlévő, maróti parton lehetett jól fürödni, ahová az öreg révész, Pali bácsi vitte át minden nap a társaságot. Az évek során valóban, egész kis művészkolónia telepedett le, főleg nyaranta, Zebegényben. Berény Róbert, Szobotka Imre, Vass Elemér, Elekfy Jenő voltak a « törzstagok », de néha ott nyaralt Bernáth Aurél is. Berda József, a költő mindig váratlanul jelent meg, a kert

felől. Valahol az erdőből jövet mászott át a kerítésen és a dombtetőről harsogva köszöntötte a háziakat, majd dalolva, lelkesen kiabálva jelent meg a kertbe vezető lépcső tetején.

Később, már a pesti műteremben, a Baross utcában a látogatók, barátok egymásnak adták a kilincset. Apám a Gresham kávéházban rendszeresen találkozott barátaival, de jóban volt Szabó Lőrinccel, Illyés Gyulával, fiatalkori barátja volt Pátzay Pál, nagyon szerette Babitsot, József Attilát. Babitsot Apám egyik kiállításán ismertem meg. Rám is hatalmas benyomást tett: soha el nem felejtem égő szemét, amint az akkor már beteg torkába rekedő szavakat a tekintetével igyekezett kifejezni. Sorolhatnám még a jóismerősöket, barátokat, — Vilt Tibor, Márai, Ferenczy Béni, Németh László, Bajor Gizi, Fettich Nándor, a régész — s még sokan mások.

— Matyi, Te már otthon, egészen fiatalon kezdtél festeni. Ki volt a Mestered? Nyilván Szőnyi Istvánt is láttad festeni Zebegényben? Hogyan látod őt, — elsősorban a fiatalember benyomásait, emlékeit szeretném hallani?

MÁTYÁS: Úgy emlékszem, ötéves lehettem, amikor Apám karácsonyra egy festékesdobozzal ajándékozott meg. Mivel azonban ő nem ismerte a festékeket, bement az üzletbe és kért egy nagy doboz festéket. A segéd olajfestéket tett elébe, így Apám a kis ötéves fiúnak ezt a nagy doboz igazi olajfestéket ajándékozta. Nekem tehát gyerekkoromtól fogva az olajfesték és nem a gyerekeknek való gomb-akvarellfesték volt az anyagom.

Kisgimnazista koromban (Piaristákhoz jártam), szüleim zongorázni taníttattak testvéremmel együtt. Hetente kétszer. De én festeni szerettem volna s nagynehezen sikerült rábeszélni szüleimet, hogy ne zongorázni, hanem inkább festeni tanulhassak. A Bakáts téren járhattam azután egy festőművészhez rajzolni és festeni. Érettségi után Apám kívánsága szerint a Közgazdasági egyetemre iratkoztam be. « Festésből, fiam, nem lehet megélni »... Az egyetem mellett Vargha Nándorhoz jártam grafikát tanulni a Képzőművészeti Főiskolára. Természetesen Szőnyi István műveit már ismertem tárlatokról s a legnagyobb magyar festőnek tartottam.

1942-ben ismerkedtem meg Zsuzsával és így kerültem be a Szőnyi familiába. Télen feljártam a Baross utcai műterembe hozzájuk, nyáron pedig Zebegényben nyaraltam. Gyakran ott ültem Szőnyi mellett, amint festett, vagy rajzolt; nem volt szabad megszólalnom. Ott láttam először például, hogy a tojástempera miként készül: friss tojást kellett feltörni s a festéket azzal keverte. Még az akvarell festéket is maga készítette. A műtermében dobozokban sorakoztak a festék-porok; — mindig olyan emúlziót készített, amire éppen szüksége volt. Gimnazista korában kémikus akart lenni.

Zebegényben félve ugyan, de én is festettem. Amikor elkészült egy-egy képem, megmu-

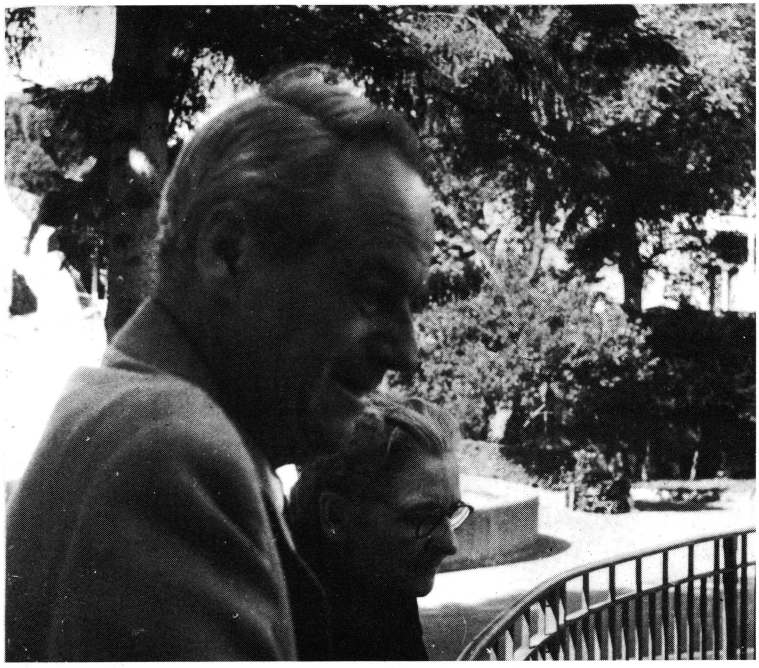

Szüleim Rómában (1957).

tattam a Mesternek. Soha nem bátortalanított el, bármilyen szigorú kritikus volt is. Mindig inkább a pozitiv oldalát emelte ki a képnek.

Mindig bátorított. Már Rómában éltünk, amikor leveleiben állandóan szakmai tanácsokat adott.

— *Az itt közölt levelekben gyakran ez a megszólítás: « Kedves Fixi és Faxi... » Mit jelent ez?*

ZSUZSA: Minden nyáron megjelent Zebegényben egy vándorcirkusz. Egyszer azonban olyan cirkusz érkezett, amelynek csak két tagja volt. Az egyik ült a kasszában, a másik csinálta a cirkuszt. Kiállt a porondra s felszólította a közönséget, hogy jelentkezzék valaki segédnek. A legbátrabb falusi gyerek mindjárt elébe penderült s ő azonnal bemutatta: itt van Fixi-Faxi kollega. Apámnak annyira tetszett ez a jelenet, hogy ezentúl minket, gyerekeket csak Fixi-faxinak hívott.

— Az albumban szereplő 1. levél « kitűnő eredményekről » beszél. Miről van itt szó? Szőnyi Matyi rajzaira utal. Matyi, úgy tudom, már akkor a filmszakmában dolgoztál, mint később is hosszú évekig?

MÁTYÁS: Díszletfestő voltam Grazban egy filmstudióban. Egy könyvillusztráció perzsa miniatűrjét kellett felnagyítanom méteres nagyságra, egy fal diszítésére. Ennek a rajzát küldtem el Szőnyinek.

49. aug.-ban Rómába kerültünk és az év végén már Cinecittában dolgoztam, mint díszletfestő. Innen kerültem De Sica rendezőhöz, aki a « Csoda Milanóban » című filmjén dolgozott. Tulajdonképpen itt, mint egy amerikai « special effects » szakértő asszisztense, tanultam ki a filmszakmát.

— A 2. levélben Szép és Pólya esetének elbeszélése valóságos kis irodalmi remekmű. Hasonlóképpen a 3. levélben az ausztrál látogatása is. Zsuzsa, Édesapád kit szeretett az írók közül. Önvallomásában elmondja, hogy szeretett olvasgatni a zebegényi ház verandáján. Kiket olvasott? Írókat, filozófusokat, művészeti könyveket?

ZSUZSA: Apám, ha nem festett, vagy a felhőket, a madarak járását figyelte, vagy olvasott. Sokat olvasott. Minden polcon, mindenütt könyvek voltak nálunk, még az ágyat eltakaró függöny felső tartóján is. Apám nemcsak szépirodalmat, hanem történelmet, filozófiai munkákat is olvasott. Barátaival aztán néha órák hosszat vitatkoztak. Egy-egy nyáron át tartott egy « téma ». Például az akkoriban nagy érdeklődést keltő « Tömegek lázadásá »-ról, Ortega y Gasset könyvéről, vagy Huizinga: Középkor alkonyáról, meg Cs. Szabó László, Szabó Zoltán háború előtt megjelent műveiről...

— A 10. levélben Édesapád meseillusztrációról ír. Milyen mesekönyvhöz készítettél illusztrációkat?

ZSUZSA: Egy Brelich Márió által szerkesztett kis meséskönyvhöz csináltam illusztrációkat és ehhez kértem Apámtól tanácsokat. Itt Rómában az Anonymus adta ki.

— A 11. levél érdekes fényt vet Apád világnézetére, hitére. Az élet, a természet, a szerves világ csodái fedeztették fel vele Istent. Te mint kislány milyen benyomásokat szereztél Édesapád hitéről, hogyan látod vallási meggyőződését?

Szüleimmel és férjemmel Rómában. (1957).

ZSUZSA: Apám egyik « livre de chevet »-je — esti olvasmánya — a Biblia volt. Az ótestamentum egyes jeleneteit meg is festette, még fiatalkorában. De olyan szemérmes ember volt, hogy vallásról soha nem beszélt, — egyszer egy évben, Szent István napján jött velünk templomba Zebegényben. Egyik legjobb barátja, a zebegényi születésű Faludi Béla, piarista paptanár, aki nagy zenerajongó volt, sokat beszélgetett vele Istenről. A győr-újvárosi templom freskóinak festése idején nagyon összebarátkozott Apor püspökkel. A rendkívül bölcs, humánus, bátor fellépésével később még a mártírhalált is vállaló főpap nagy hatással volt Apámra, aki gyakran emlegette a győri püspöki palotában elköltött ebédeket és a püspökkel folytatott beszélgetéseket.

— *Szőnyi István aránylag kevés kifejezetten vallásos témát festett meg. Tudjuk, hogy a Belvárosi templom* 1948*-ban pályázatot írt ki elpusztult főoltára képének megfestésére. « Szőnyi egy elragadó szépségű vázlatot készített, közepén Mária mennybemenetelével a zebegényi Duna-kanyar előtt. A zsüri, többek közt Gerevich Tibor és Genthon István egyhangúlag Szőnyi munkáját fogadta el, ajánlotta kivitelre. A plébános azonban, a magyar művészet nagy kárára, másnak adta ki a megbízást. »* (*Pataki Dénes,* Szőnyi István, *Bp., Corvina,* 1971, 18). —

Zsuzsa, Te magad említetted a korábbi (1941-42) *freskókat, amelyeket Édesapád a győri Szent Imre-templomban festett. Érdekes, hogy itt is felsorakoztatta zebegényi élményeit: aratókat, szoptató anyákat, borjakkal foglalatoskodó férfiakat, akik felett a Transzfiguráció Krisztusa lebeg, isteni fényben, mégis közel az emberekhez, mindennapi életükhöz. Valóban olyan távol állt volna Édesapád a tételes keresztény hittől, mint azt egyes kritikusok (pl. a győri freskók bemutatása kapcsán is) állítják?*

ZSUZSA: Az előbb már említettem, milyen szemérmes volt a vallás kérdéseivel kapcsolatban. Ha a tételes keresztény hitnek kevés nyoma is van életművében, mindenesetre Apám mint ember a legszigorúbb keresztény morál szerint viselkedett. Mindenkin segített, aki hozzáfordult. A zsidóüldözések idején százával mentett meg embereket, a Baross utcai műtermében berendezett titkos okirathamisító « műhelyben », Péter öcsém segítségével. Az ostrom idején pedig, amikor már ezek a hamis papírok se szolgáltak menedékül, nyolc üldözöttet fogadott be a Baross utcai műterembe.

— 14. *levelében Apád svájci útjáról tesz említést. Mikor járt ott és kiknek a társaságában? (Erről fényképetek is van.)*

Apám Svájcban Ferenczy Béni, Szűcs László és Hubay Miklós társaságában (1946).

Apám Anagniban (1960 január).

ZSUZSA: 1946 decemberében a svájci kormány, a fiatal Hubay Miklós ajánlatára, tíz magyar írót és művészt hívott meg. Ferenczy Béni, Ferenczy Noémi, Márai Sándor, Illyés Gyula, Déry Tibor, Sőtér István, Cs. Szabó László, Szűcs László nevére emlékszem... Erről Cs. Szabó László *Hunok Nyugaton* c. kitűnő kis könyvében (Auróra Kiskönyvek, München 1968) színesen beszámol.

— *Matyi! Milyen dokumentumfilmet csináltatok 1956-ban, amelyhez Szőnyi (15. levél) egy egész sor trükköt ajánl?*

MÁTYÁS: A SPES-Catalucci filmlaboratóriumban, Rómában dolgoztam, mint a trükk-osztály vezetője. A mi osztályunkkal dokumentumfilm-sorozatot akartak csináltatni az iskolák számára. Mivel akkor a színes filmek még újdonság-számba mentek, a filmek témája: « A színek szerepe a mindennapi életben » lett volna. A megígért állami támogatás azonban elmaradt, így a dokumentum-filmek soha nem készültek el. Szőnyit azonban nagyon izgatta ez az ötlet s leveleiben szívesen foglalkozott ezzel a témával.

— *Szőnyi István, úgy tudom, kétszer is járt itt Rómában Nálatok élete vége felé. Mikor? Milyen emléket őriztek az utolsó találkozásról?*

ZSUZSA: 1957 őszén és 1959 novemberétől 60 februárjáig Anyámmal együtt volt Rómában. Ekkor érezte először igazán jól magát külföldön. Részben azért is, mert már mi is rendezett körülmények között éltünk és kis Fiat kocsinkkal majd mindennap kirándulni vittük. Bejártuk Róma környékét, s a tengerparton, Fiumicinoban, Civitavecchiában, a hegyekben, Grottaferrátában, Albanoban sok vázlatot készített. Otthon azután nagy kiállítást akart rendezni a « római » képekből. Ezeken dolgozott, amikor 1960. aug. 30-án váratlanul meghalt. Itt Rómában még jól érezte magát, jókedvű volt — így nem is sejthettük, hogy alig fél év múlva, a szíve felmondja a szolgálatot.

Szabó Ferenc S.J.

UNA BREVE NOTA SULL'ARTISTA

István Szőnyi, pittore ungherese (1894-1960), caposcuola dello stile cosiddetto « post-Nagybánya ».

Szőnyi fu allievo di Károly Ferenczy all'Accademia delle Belle Arti di Budapest e a Nagybánya. Fu richiamato alle armi nel 1914. Dopo la smobilitazione, studiò per qualche tempo ancora all'Accademia delle Belle Arti, allievo del Maestro Réti.

S'ispirò in quei tempi a due tendenze artistiche, quella dell'impressionismo di Nagybánya e quella del costruttivismo del pittore Uitz, in particolare delle sue opere del 1910.

Nel 1919, Szőnyi era già pittore compiuto e la sua esposizione del 1921 esercitò una considerevole influenza sull'arte della sua generazione. Con le sue composizioni, Szőnyi creò un nuovo stile, fondato sulle tradizioni della scuola di Nagybánya, di stile post-impressionistico. Agli inizi degli anni 1920, si applicò a composizioni di nudi, nelle quali le luci delle superfici modellano le forme in plasticità scultorea. Dal 1923 egli lavorò a Zebegény, un piccolo villagio in riva al Danubio. Alle composizioni monumentali succedettero, a poco a poco, tele più intime, in cui rappresentava scene del villagio, contadini al lavoro e la sua famiglia.

L'anno 1929 segna una transizione di stile nell'arte di Szőnyi, che si orientò verso colori più chiari, forme più asciutte, dedicando particolare cura alla costruzione.

Nei suoi viaggi in Austria e in Germania studiò attentamente le opere di Rembrandt e Brueghel e nel 1929, vincendo uno borsa di studio in Italia, poté avvicinarsi finalmente ai tesori d'arte dell'Italia. Gli affreschi di Giotto, di Piero della Francesca e di Masaccio lo colpirono in modo particolare. L'attrazione che sentì per l'arte italiana lo convinse a tornare ancora più volte in Italia.

Il nuovo stile di Szőnyi si afferma per la prima volta in un capolavoro, « La sera », dipinto nel 1934. Da questa data, l'evoluzione dalle tonalità scure a quelle chiare, dalla plasticità al pittorico è continua sino alla morte dell'artista.

Colori ariosi sostituiscono gli ocra dei primi quadri e la composizione che metteva in risalto le forme, è sostituita da una pittura che sottilmente si scompone. La composizione rimane tuttavia un elemento importante della sua pittura, ma perde la sua preponderanza, velata com'è, dal pittorico di volumi fluttuanti. Questo periodo di Szőnyi è caratterizzato anche da un cambiamento di tecnica, in quanto il pittore abbandona l'olio per la tempera e il pennello per la spatola.

Le composizioni di Szőnyi avvincono non solo per la loro qualità pittorica, bensì anche per il lirismo virile e nobile che da esse spira.

István Szőnyi è un artista importante anche nel campo della grafica. Le sue acqueforti segnano l'inizio di un nuovo sviluppo della grafica in Ungheria.

I disegni e i quadri riprodotti in questo volume appartengono alla collezione privata di Roma della figlia dell'artista Susanna Szőnyi e di suo marito Mattia Triznya. La maggior parte delle opere di István Szőnyi si trovano nelle Gallerie e nei Musei di Stato dell'Ungheria.

TARTALOM

Előszó helyett (T. Szőnyi Zsuzsa) 7

Szőnyi István művészete (Genthon István) 9

Szőnyi István fontosabb életrajzi adatai (Triznya Mátyás) . . . 16

A képek jegyzéke 19

Szőnyi István levelei lányához és vejéhez 39

Beszélgetés Szőnyi Zsuzsával és Triznya Mátyással (Szabó Ferenc) . . 58

Una breve nota sull'artista (Olasz nyelvű összefoglaló) . . 69